

Spitwark

DE TIENDE JAARGANG
MAART 2025

35

VERHALEN VAN DE HAULE

GIB MIR MEIN FAHRRAD ZURÜCK!

VRIJHEID... NIET ZOMAAR VERKREGEN

DE FAMILIES HUIZENGA EN CAPPEL;
EEN LEVENSLANGE VRIENDSCHAP

BESCHRIJVING ROUTEKAART

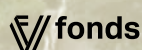
OPMARS CANADESE BEVRIJDERS

HET VERHAAL VAN WACHTMEESTER
CORNELIS TUMP

HERINNERINGEN AAN DE BEVRIJDING

HET THEEPOTTENCOMITÉ

YAD VASHEM

Historische Vereniging
Haulerwijk & Omstreken

Spitwurk

Ledenblad van de
Historische Vereniging
Haulerwijk e.o.

Redactie

p/a Slotemaker de Bruineweg 55
8433 ME Haulerwijk
Mail: spitwurk@gmail.com

Redactieleden

Janny Siepel-Cordes
Cobi Rozema-Sikma
Durkje van Veen
Anne Hoekstra

Bestuur

Bestuurssecretariaat

Albert Huizenga
Mail: secr.his.ver.hwkw@gmail.com

Bestuursleden

Engbert ter Veld, voorzitter
Albert Huizenga, secretaris
Karst Drenth, penningmeester
Vacature
Vacature

Vormgeving en druk

BVK grafisch vormgever

Bezoekadres Archief

MFA De Samensprong
Laweijsstraat 10
8433 KH Haulerwijk
Bezoektijden:
Woensdag van 8:30 tot 11:45 uur

Ledenadministratie

Ettje de Haan

Lidmaatschap

De contributie bedraagt € 12,50
per jaar, voor een 2e gezinslid
€ 7,50 en voor postleden € 19,00.
Het lidmaatschap loopt van 1 ja-
nuari t/m 31 december. Opzeggen
kan schriftelijk, per e-mail of
telefonisch tot 1 december voor het
begin van een nieuw jaar.

Inhoud

Van de voorzitter	3
Van de redactie	3
Verhalen van de Haule	4
Gib mir mein Fahrrad zurück!	12
Vrijheid... niet zomaar verkregen	15
De families Huizenga en Cappel; een levenslange vriendschap	19
Beschrijving/routekaart (uitneembaar)	21
Opmars Canadese bevrijders april 1945	27
Het verhaal van wachtmeester Cornelis Tump	33
Herinneringen aan de bevrijding	35
Het Theepottencomité	38
Yad Vashem	39

Van de voorzitter

Geachte lezer,

De Historische Vereniging van Haulerwijk en Omstreken (HVH e.o.) heeft ter gelegenheid van het 80-jarig bevrijdingsfeest een speciale editie van "Spitwurk" gemaakt. Deze editie is verspreid in Haulerwijk, Waskemeer en Haule en is mogelijk gemaakt door financiële steun uit fondsen van de gemeente en het Vfonds.

Spitwurk is een blad dat door de vereniging normaliter alleen bezorgd wordt bij de leden. Maar dit is een "*special edition*", met verhalen en foto's uit de 2e Wereldoorlog en met name de bevrijdingstijd. Door de redactie van "Spitwurk" is er veel tijd in gestoken om dit blad samen te stellen zodat de historie niet verloren gaat.

Waarom deze uitgave?? Dat laat zich wel raden, denk ik. 5 Mei 2025 is een dag die herinneringen oproept bij de mensen die de oorlog hebben meegemaakt en die nog kunnen vertellen wat er gebeurde en hoe dat ervaren is. Deze uitgave wil meewerken aan een blijvend herinneren, ook en met name voor de jongeren die het van foto's en verhalen moeten hebben.

Iedereen wil graag in vrede en vrijheid leven, wonen en werken. Maar wereldwijd is er nogal wat oorlog en onvrede en daarom is het goed om daar zo nu en dan (en dat is in Nederland om de 5 jaar) speciaal bij stil te staan en dat te vieren en te gedenken. Een kostbaar bezit is onze vrijheid en dat met name wanneer we kijken naar de mensenlevens die het gekost heeft om die vrijheid terug te krijgen na 5 jaar bezetting. Door deze speciale uitgave van "Spitwurk" hopen wij als HVH e.o. dat het verleden blijft leven bij de bevolking van onze omgeving.

Ik wens u als lezer een leerzaam moment bij het doorbladeren van deze "special".

Ik mag u dan ook uitnodigen om bij de herdenking van 4 mei as op de begraafplaats aanwezig te zijn. Als u het werk van de HvH e.o. nuttig en nodig vindt dan kunt u ons steunen door lid van de vereniging te worden.

Groet,
Engbert ter Veld
Voorzitter Historische Vereniging
Haulerwijk e.o.

Van de redactie

Het bestuur van de Historische Vereniging Haule en de redactie van de Historische Vereniging Haulerwijk hebben "de handen ineen geslagen" en gezamenlijk deze extra dikke uitgave van Spitwurk samengesteld. Ze bevat een bonte verzameling artikelen, waarvan de inhoud zich allemaal in onze omgeving heeft afgespeeld. Hierbij willen we ook Rinze Oenema noemen; hij heeft een gedeelte van de inhoud van deze Spitwurk aangeleverd en van commentaar voorzien. Alle verhalen gaan over gebeurtenissen tijdens de oorlog en tijdens de bevrijding, of zijn daar direct aan gerelateerd. Op de (uitneembare) middenpagina staat een kaart met plaatsen waar in de oorlog gebeurtenissen hebben plaatsgevonden, met op de achterkant een beschrijving hiervan.

De volgorde van de verhalen is min of meer chronologisch. De eerste artikelen gaan over de oorlogsperiode en de vaak vreselijke en beangstigende momenten die onderduikers en de gezinnen die hen onderdak boden moesten meemaken. Als men dat niet zelf heeft meegemaakt zal niemand zich daar echt een voorstelling van kunnen maken.

Het tweede gedeelte gaat over de periode van de bevrijding, in onze omgeving dus over de eerste helft van april 1945. Er wordt aandacht besteed aan de opmars van de Canadese militairen die ons deel van het land hebben bevrijd en de onoverzichtelijke tijd die dat met zich meebracht, maar ook de herinneringen aan die tijd.

Het laatste gedeelte is gewijd aan de periode na de oorlog. Een aantal personen uit onze omgeving is, soms jaren later, onderscheiden met een Yad Vashem voor het redden van (Joodse) mensen. We vonden het meer dan wenselijk om hen in deze editie van Spitwurk te benoemen.

Deze huis-aan-huis-versie van Spitwurk is mede mogelijk gemaakt door het Vfonds (het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranen.) en een bijdrage op basis van de subsidieregeling 80 Jaar vrijheid Ooststellingwerf. Wij danken hen daar heel hartelijk voor.

We hopen dat u deze extra dikke Spitwurk met veel plezier zult lezen. De redactie houdt zich, zoals altijd, aanbevolen voor reacties! Dat mag van alles zijn: aanvullingen, verbeteringen, eigen herinneringen of (eventueel doorvertelde) ervaringen. Deze reacties kunnen gestuurd worden naar de leden van de redactie of via e-mail naar: spitwurk@gmail.com.

Verhalen van de Haule

In deze speciale editie van Spitwurk hebben we ook een aantal artikelen opgenomen over gebeurtenissen en personen uit Haule, met dank aan Hielkje Westerhof en Henk de Jong, die samen het bestuur vormen van de Historische Vereniging Haule.

Haule: Zwetteweg 10, Hennie Veenstra

In 1942 werd het NAD-kamp 115 gebouwd te Donkerbroek op last van de Duitse bezetter. Het kamp bestond uit negen houten barakken en lag achter het bosje aan de linkerkant van de Bovenweg vanaf Haule, waar nu nog het transformatorhuisje staat. Het kamp was van de Nederlandsche Arbeidsdienst. Jongvolwassenen moesten hier tijdens de oorlogsjaren zes maanden dienstplicht verrichten waarbij ze voor de Arbeitseinsatz in Duitsland klaargestoomd werden. Ook kregen ze onderricht in de nationaalsocialistische beginselen. Mevr. Hennie de Vries-Veenstra vertelde dat de mannen met blinkende schoppen op de schouder langs hun boerde-

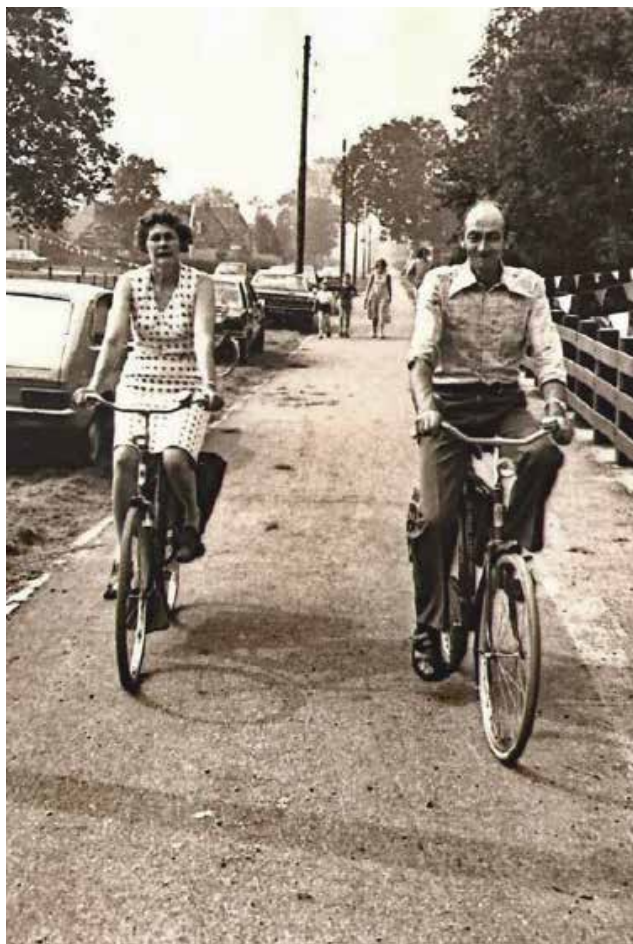
Een van hen kon mooi tekenen en zodoende kreeg Hennie twee getekende portretten als dank voor de gastvrijheid. Ze hangen nog steeds aan de wand in de boerderij. De fam. Veenstra heeft altijd contact gehouden met een van de mannen.

Haule: Zwetteweg 23, Eeuwe de Vries

Eeuwe de Vries werd als zoveel noordelingen te werk gesteld te Smilde, waar hij aan de z.g. Frieslandriegel moest werken. Dit was een tankgracht met kleine betonnen bunkertjes, waarvan het de bedoeling was dat de geallieerde opmars hierdoor tegengehouden werd.

rij liepen op weg naar de heidevelden die zij ontginnen moesten bij het Blauwe Bos. De nieuwe reed naar het bos is ook door hen aangelegd. Tijdens het marcheren, moest men verplicht marsliederen zingen. 's Avonds was er niet veel te doen in het kamp. Wel mochten de mannen woensdagavond, zaterdag en zondag het kamp verlaten. Twee van deze jongens kwamen meermalen op bezoek bij de fam. Veenstra, toen wonende Zwetteweg 10 in Haule.

Hennie en Eeuwe de Vries-Veenstra

Bij verlof onderweg naar het inkwartieradres Port Natal in Assen werd Eeuwe opgepakt omdat hij geen Ausweis (identiteitsbewijs van de Duitse bezetter) bij zich had. Hij werd naar Leeuwarden gebracht en heeft daar een week vastgezet. Na die week ging hij samen met andere gevangenen op transport naar Assen.

Port Natal aan de Beilerstraat werd hun onderkomen en van daaruit moesten ze dagelijks naar Smilde om aan de tankgracht te werken. Tijdens de reis met de bus van Leeuwarden naar Assen heeft Eeuwe bij Waskemeer een briefje uit de bus gegooid waarop geschreven stond waar ze vermoedelijk heengingen. Dit briefje is gevonden en bij zijn ouders gebracht. Op het briefje stond geschreven “waarschijnlijk naar Smilde”.

Zijn ouders en Hennie Veenstra, die toen nog zijn vriendin was, hebben een paar keer kleren gebracht naar Eeuwe in Assen, ze mochten de kleren niet persoonlijk aan hem geven. Op een gegeven moment heeft Tjibbe Boonstra, ook van de Haule, achter op de fiets Eeuwe meegenomen en is hij toen ondergedoken te Klazinga bij fam. Nijboer. Het was een rare tijd vertelde Hennie. We moesten om acht uur binnen zijn (spertijd) en de ruiten moesten verduisterd zijn met blauw papier zodat er geen licht naar buiten scheen. De z.g. burgerwacht (Jan

Hagel) die heulde met de Duitsers, controleerde ‘s avonds of ieder wel aan deze verplichting voldeed. Zo niet dan werden ze tot de orde geroepen dit onmiddellijk te doen.

Enige vermelde slachtoffers op het monument te Haule: Markus Assies, Tjeerd de Jong, Jan Terpstra, Hette Stelma

Markus Assies

Geb.: 26 januari 1919 te Haule.

Overl.: 6 juni 1944 te Overveen.

Markus Assies werd op 26 januari 1919 geboren op de Haule als zoon van Jans Assies en Jantina Dokter. Markus was ongehuwd en werkte als ambtenaar op een onderafdeling van het Rijksbureau voor Voedselvoorziening te Assen.

Markus Assies

Op 23 oktober 1939 werd Markus Assies aangesteld als vaandrig bij het Wapen der Infanterie. Tijdens de bezetting werd hij lid van het verzet, behorend tot de LO/LKP (Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers en de Landelijke Knokploegen). Assies, verzetsnaam “Max”, was actief bij sabotageacties, spionage en hulp aan neergekomen geallieerde piloten en ondergedoken joden.

Ook hielp Max verzetslieden en personen die tewerkstelling voor de Duitsers wilden ontlopen, in Drenthe, Friesland en Groningen. Samen met zijn broer, boswachter Gerrit Assies, bracht hij velen hiervan onder in ondergrondse schuilplaatsen in de Staatsbossen bij Appelscha. Markus Assies werd op 28 februari 1944 gearresteerd bij een inval door de Sicherheitsdienst in een huis waar hij aanwezig was bij een bijeenkomst van het verzet. Markus Assies kwam hierna met zijn medestrijders in handen van de zogenaamde “Bloedploeg Norg” door wie hij werd gemarteld. De Bloedploeg Norg opereerde in het herenhuis van de Familie Tonckens, waarin zij in de kelder gevangengenomen verzetsmensen martelden tijdens het verhoor. Vervolgens werd hij overgebracht naar het Huis van Bewaring in Groningen en werd regelmatig in het Scholtenhuis, het Hoofdkwartier van de Sicherheitspolizei te Groningen, verhoord. Op 21 mei 1944 werd Markus Assies overgebracht naar Kamp Amersfoort en vervolgens naar het concentratiekamp Vught. Het Polizeistandgericht 's-Hertogenbosch veroordeelde hem tot de doodstraf. Op 6 juni 1944 werd hij, samen met 28 andere mensen in de duinen bij Overveen in de gemeente Bloemendaal gefusilleerd.

Tjeerd de Jong

Geb.: 02-02-1923 Dorpsstraat 45, Haule.

Overl.: 06-04-1945 Wilhelmshaven. (D)

Tjeerd de Jong

Tjeerd de Jong woonde op de Dorpsstraat 45 te Haule, en is door 3 beruchte landwachters uit Haulerwijk van huis gehaald en meegenomen om in Duitsland te werk gesteld te worden. Hij kwam in de buurt van Wilhelmshaven in het (strafkamp “Lager Schwarzer Weg”) terecht. In het Strafkamp Wilhelmshaven hebben ongeveer 1.000 personen, vooral afkomstig uit Groningen, Friesland en Drenthe gevangen gezeten. “Het leven van de gevangenen in het kamp Schwarzer Weg was een verschrikking. Een van de ergste dingen was de feitelijke uithongering van de gevangenen, die veel te weinig en bovendien slecht voedsel kregen. Al gauw werden velen ziek. Van verzorging van de zieken was evenwel niet of nauwelijks sprake. De politieke gevangenen moesten lange dagen werken onder erbarmelijke omstandigheden. Ze werden met velen ondergebracht in barakken waar de hygiëne slecht was en men door al deze omstandigheden snel verzwakten. Tjeerd de Jong stierf dan ook net voor het kamp door de Polen bevrijd werd. Hij is begraven volgens de oorlogsgraven stichting op Friedhof Aldenburg te Wilhelmshaven. Gemeente Wilhelmshaven, Provincie Stadtkreis Wilhelmshaven, Land Duitsland, Vak 18 A, Nummer 93. De ligging van het graf is niet gevonden.

Zijn ouders plaatsten onderstaande advertentie.

Jan Terpstra

Geb.:29-05-1920 Tonckensweg 7, te Haule. (Jan Terpstra was onderwijzer en zat in het verzet)

Overl.:02-05-1945 te Wöbbelin Landkreis Ludwigslust

Jan Terpstra werd tijdens een razzia door de Zoll-Polizei gearresteerd toen hij bij zijn vriendin thuis was op Haulerdiek 4.

De polizei zochten naar onderduikers die ook wapens bezaten, bij fam. Kees Hofstra. Toen de onderduikers door kregen dat er gevaar dreigde gingen ze door de achterdeur naar buiten en begroeven hun wapens bij buurman Luik (Zwetteweg 3) achter het huis en gingen door de petten en weilanden richting Donkerbroek.

Op ditzelfde moment passeerde bij de fam. Hofstra een fietser uit Langedijke, die door de Polizei aangeroepen

Jan Terpstra

Hette Stelma

Haulerdiek 4 Fam. Hofstra

werd te stoppen. De man fietste echter door en er klonken schoten. Het had tot gevolg dat de man gewond aan een arm op straat terecht kwam. Twee Haulenaren, Eize Bandringa en Hette Stelma die toevallig net passeerden, en zich in de kogelbaan bevonden, reageerden op verschillende wijze en dit werd Hette Stelma noodlottig. Bandringa sprong in het slootje naast de weg en Stelma er overheen het weiland in en werd door een kogel dodelijk getroffen. Als represaille (omdat de onderduikers waren ontkomen) werd Kees Hofstra gearresteerd en verbleef hij twee weken in Crackstate in Heerenveen en ook de toevallig aanwezige vriend van de dochter des huizes Jan Terpstra onderging hetzelfde lot. Jan Terpstra is afgevoerd naar concentratiekamp Wöbbelin en daar gestorven.

Luitenant Richard I. Grow

Geb.:17-08-1920 Mason city Iowa, USA.

Overl.: Haule 22-12-1943

Op de terugweg van een bombardement in Duitsland waren er ook een tweetal Amerikaanse jager-piloten

Luitenant Richard Grow

die op die vlucht felle gevechten moesten leveren met Duitse jachtvliegers. Op een gegeven moment, tijdens een ogenblik van verminderde oplettendheid, werd dat één van de twee Amerikanen noodlottig. Hij kreeg een Duitse Messerschmitt Bf 109 op zijn staart, die hij niet kwijt kon raken. Hij werd geraakt door het vuur van het Duitse toestel. De salvo's sloegen in en 1e Lt. Preddy moest bij zijn terugkeer in Engeland melden dat hij zijn Wingman had verloren. Het Amerikaanse jachtvliegtuig, een Thunderbolt P47D, met de 'nickname' 'Topsy II' van het 487e Squadron, behorende tot de 352e Fighter Group en opgestegen vanaf basis Bodney, stortte naar beneden. De piloot zag geen kans het toestel te verlaten.

Fokke Heida, zoon van Jan Heida, Dorpsstraat 6 waar het vliegtuig neerkwam schreef: "Ik hoor nog steeds het geluid van het luchtgevecht en het gierende geluid van de Thunderbolt die in de aardappelopslag van ons erf terecht kwam. Dit was vlak achter de garage van Harke Landmeter. Al snel na het neerstorten stroomde ons erf vol met omwonenden en jeugd van de Haule. Plotseling riep iemand zoiets als: "De Duitsers komen". Binnen de kortste keren was het erf zo goed als leeg. Alleen mijn vader en nog enkele mannen bleven achter. Al snel waren de Duitsers aanwezig. Zij hebben enkele weken inkwartiering geëist in ons huis. Bij Harke Landmeter was op dat moment een Joodse vrouw ondergedoken en deze is

MARECHAUSSEE-GEWEST-GRONINGEN.
 POST OOSTERWOLDE. No. 299.
 GROEP OOSTSTELLINGWERF. No: 1171
 Tel. nr. 10.
 Proces-verbaal van het neerstorten
 van een jachtvliegtuig te Haule, ge-
 meente Ooststellingwerf, op 22 Decem-
 ber 1943.

Oosterwolde 23
 De Burgemeester van Ooststellingw-
 [Handwritten signature]

Naar aanleiding van een telefonische mededeeling, betreffende
 het neerstorten van een vliegtuig te Haule, gemeente Ooststel-
 lingwerf, op den 22en December 1943, te omstreeks 15.45 uur, is
 door mij, Hgbert Vedder, Oppervachtmeester, gedetacheerd bij opge-
 melde Groep, in opdracht en onder leiding van mijn Groepscomman-
 dant, onmiddellijk een onderzoek ingesteld.
 Hierbij bleek, dat te Haule gemeente Ooststellingwerf, een vlieg-
 tuig was neergestort in den boomgaard van den landbouwer J.F.
 Heida, wonende te Haule no. 20, gemeente Ooststellingwerf. Voorts
 bleek, dat het vliegtuig een kuil had veroorzaakt van plm. 6 meter
 middellijn en plm. 2 meter diep. Van het vliegtuig was niets te
 bespeuren, dan enkele brokstukken, welke over het erf verspreid
 lagen.
 In verband met het feit, dat op een dezer stukken, instructies in
 de Engelsche taal voorkwamen, mag als vaststaand worden aangeno-
 men, dat het vliegtuig van Engelsche of Amerikaansche nationalite-
 it was. Te oordeelen naar de omvang van de, ~~xxx~~ kuil, is het ver-
 gelukte toestel vermoedelijk het type van een jachtvliegtuig.
 Daar in de omgeving geen parachutisten zijn waargenomen en mer-
 een spoor van den inzittenden viel te bespeuren, is de mogelijk-
 heid niet uitgesloten, dat deze zich nog in het toestel bevande-
 Voorts verklaar ik, Oppervachtmeester, dat zich geen persoonlijke
 ongelukken hebben voorgedaan. Daar het vliegtuig terecht is gekor-
 in een opslagplaats voor aardappelen, toebehoorende aan den land-
 bouwer Heida, voornoemd, heeft deze, volgens zijn verklaring, een
 schade van plm. 100 gulden. Verder werd als gevolg van het neer-
 storten van het vliegtuig in de woning van H. Landmeter, welke wo-
 ning gelegen is naast het perceel van Heida, een drietal ruiten
 vernield. Tevens werden van de woning van het hoofd der school,
~~Heida~~, wiens woning zich bevindt op een afstand van plm. 40 meter
 van de plaats van het ongeval, een ruit en eenige dakpannen ver-
 nield.
 In afwachting van de komst van Duitsche militairen, wordt de be-
 waking van het vliegtuig waargenomen door de Marechaussee-Groep
 Oosterwolde.
 Waarvan door mij, Oppervachtmeester is opgemaakt dit proces-ver-
 baal, op den een bij den aanvang mijner bediening afgelegd en o-
 vergegeven aan mijn Groepscommandant.
 Gesloten te Oosterwolde, den 23en December 1943.
 [Handwritten signature]

J. VEDDER
 Oppervachtmeester

's avonds naar Hendrik de Weerd gebracht omdat het bij Landmeter te gevaarlijk werd met al die Duitsers op het erf.

De marechaussee uit Oosterwolde schreef onderstaand proces-verbaal van het neergestorte vliegtuig.

22 december 1943 omstreeks 15:45 uur is er een telefonisch bericht binnengekomen bij de marechaussee in gewest Groningen.

Na dit bericht is door de marechaussee een diepgaand onderzoek ingesteld.

Hierbij bleek dat te Haule gemeente Ooststellingwerf een vliegtuig was neergestort in de boomgaard van de landbouwer J.F. Heida. Voorts bleek, dat het vliegtuig een kuil had veroorzaakt van 6 meter diameter en 2 meter diep. Van het vliegtuig was niets te bespeuren, dan enkele brokstukken die over het erf verspreid lagen. In verband met het feit dat op deze stukken, instructies in de Engelse taal voorkwamen, mag als vaststaand worden aangenomen dat het vliegtuig van Engelse of Amerikaanse nationaliteit was. Te oordelen naar de grote van de kuil was het een jachtvliegtuig.

Daar in de omgeving geen spoor van een parachute is waargenomen mag men aannemen dat de piloot zich nog in het vliegtuig bevindt. Voorts hebben zich geen persoonlijke ongelukken voorgedaan. De schade bij landbouwer Heida betreft vernieling van de aardappel bult ± 100 gulden. Bij de woning van Landmeter betrof het 3 ramen die stuk waren en bij de schoolmeesterwoning een paar dakpannen.

In afwachting van de komst van Duitse militairen, wordt de bewaking van het vliegtuig waargenomen door de Marechaussee-groep Oosterwolde.

Egbert de Weerd

Geb.; 16-11-1916 te Oosterzee woonachtig te Haule Dorpsstraat 50

Ovl.; 15-05-1942 nabij Texel.

Egbert heeft als 15 jarige nog gewerkt bij Jan Martens Hof op de Haule. Later is hij gaan werken in Noord-Holland in Koedijk; zijn broer Kerst werkte toen aan de andere kant van het Noord-Hollandskanaal in Kanaaldijk. Albert de Weerd, broer van Egbert, heeft toen de conclusie getrokken dat Egbert de mariniers, die met verlof

Egbert de Weerd

naar huis gingen vanuit Den Helder en dan langs Koedijk kwamen op motoren en in auto's, door Egbert werden gezien. Egbert zal toen wel gedacht hebben: dat lijkt mij ook wel wat. Egbert vond het boerenwerk toch al niets en dacht ik ga ook in het leger, aldus het verhaal van Albert. Toen hij thuis was op de Haule, zei hij tegen Albert dat in het leger een betere toekomst lag, dan thuis in het stobbedollen, in die tijd kon je voor 6 jaar tekenen met recht op een vaste baan na afloop, dat was heel wat in die tijd. Ze moesten toen kiezen: 2 jaar naar de west of 3 jaar naar de oost. Het werd de West namelijk Curaçao en daarna Aruba maar eerst kreeg hij een opleiding in Nederland. In 1940 zat zijn tijdelijk dienstverband erop en konden ze naar huis, maar door de oorlog die uitgebroken was ging dit niet door. Het werd het 320 Dutch Squadron RAF, dat was een maritiem squadron dat op 1 juni 1940 in Pembroke Dock werd opgericht als onderdeel van de Britse Royal Air Force. Van juni tot en met oktober 1940 stond het onder commando van Lt.Cdr. J. M. van Olm, daarna tot maart onder Lt.Cdr. Willem van Lier (1899-1976). Hun motto was "We Are Guided By The Mind Of Liberty".

Egbert werd boordschutter in een Hudson MarkIII.

De boordschutters waren niet te benijden. Zij moesten het toestel beschermen tegen aanvallen van de Duitse jagers. Ze zaten in een nauw koepeltje van plexiglas, bovenop de rug van het vliegtuig. De vluchten duurden zo'n vijf, zes uur. Probeer je eens voor te stellen hoe dat geweest moest zijn. De motoren konden uitvallen, het kon plotseling slecht weer worden, er konden navigatieproblemen ontstaan. Ze zaten daar in een torentje, dat erg koud was door de enorme luchtstromen. Ze kwamen steeds totaal uitgeput terug. Ondanks de eentonigheid moesten ze voortdurend alert blijven omdat ze elk moment onder vuur genomen konden worden door de veel snellere Duitse nachtjagers. Als dat gebeurde moesten ze allereerst tijdig aanwijzingen geven voor uitwijk manoeuvres aan de piloot.

Na vele vluchten vanuit Engeland op doelen voor de Nederlandse kust, vrachtschepen waren het doelwit, voerden 6 Hudsons op 15-mei-1942 een offensieve patrouillevlucht uit tegen vijandelijk schepen voor de Nederlandse kust. Ze vlogen altijd op masthoogte om niet op te vallen, dit laagvliegen was wel risicovol.

De vliegtuigen hadden elk vier bommen van 250 lb¹ of tien van 100 lb aan boord. Om 20.50 uur werd gestart in Engeland. Om 22.25 uur kwam de Hollandse kust ter hoogte van Den Helder inzicht. Men ging in noordoostelijke richting patrouilleren.

Om 22.30 uur werd op positie 53.30N.05.20O een konvooi van 10 vrachtschepen, beschermd door een torpedojager waargenomen.

Onder hevig afweer geschut werd de aanval op masthoogte ingezet. Vier vliegtuigen boekten elk twee voltreffers en twee vrachtschepen vlogen in brand. Het vijfde vliegtuig werd door een vijandelijke jager achtervolgd. Door een zigzag koers te vliegen kon de Hudson zijn achtervolger afschudden.

Om 22.24 uur werd waargenomen dat een vliegtuig in de lucht explodeerde en de AE 525 (een Mark III) "Malang" met als bommenrichter 2e Lt. Waarnemer J. M. Mulder van deze aanval niet terugkeerde. Daarom moeten we aannemen dat dit vliegtuig bij Texel is neergestort. Aan

boord bevond zich de Haulenaar, boordschutter Egbert de Weerd die hierbij omkwam.

Vluchtkaat van de Seattle Sleeper (B17-G)

Het was op een donkere dag eind november 1944 dat Hendrik Westerhof op het land van z'n vader, Ybe Westerhof, een topografische kaart vond. Een kaart waarop Noord-Nederland en het aangrenzende deel van Noord-Duitsland te zien waren.

De kaart was helemaal gaaf met alleen een enkele iets donkere veeg (zie afdruk van de kaart).

Hendrik Westerhof wist van het neerstorten van de bommenwerper, de Seattle Sleeper op 26 november 1944, vlakbij het Blauwe Bos en vermoedde dat de kaart daar iets mee te maken had.

Hij nam hem mee en bewaarde de kaart en sprak er met niemand over.

Het mag een wonder heten, dat de kaart na de ontplofing vele kilometers door de lucht heeft gedwarreld om zuidelijk in de Weperpolder (nu Rendijk) ongeschonden terecht te komen. Op deze Engelse kaart, die door de geallieerde luchtmacht gebruikt moet zijn, is duidelijk een potloodlijn te zien. Deze lijn is getekend door de vlucht-

Hendrik Westerhof

1 - De Engelse eenheid "lb" staat voor "pound" (pond in het Nederlands). Het is een eenheid van massa die veel wordt gebruikt in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Eén pound is gelijk aan ongeveer 0,45359237 kilogram.

planner Weisgarber, het is waarschijnlijk de voorgestelde thuisroute van de laatste vlucht van de Seattle Sleeper.

De kaart werd jarenlang bewaard in de Bosatlas van Hendrik Westerhof. Zes en zestig jaar later werd deze unieke kaart geschonken aan de Historische Vereniging Haulerwijk en omstreken.

(Meer interessante informatie is te vinden in het boek *“Vliegers op de vlucht”*, geschreven door Jan Slofstra en Jaap de Boer.)

Gib mir mein Fahrrad zurück!

Tijdens de bezetting vorderden de Duitsers alles wat bruikbaar was. In dit artikel gaat het specifiek over de rijwielinvoering en het vervolg.

Hitler, de grootste fietsendief van Europa

Na de Tweede Wereldoorlog was een van de meest vertelde verhalen op verjaardagen dat de fiets van pake was afgepakt door de “Moffen”. Als je pake kwaad wilde

zien moest je daarover beginnen! En afpakken deden de “Moffen”. Dit begon al in 1941, maar naarmate de oorlog vorderde en het Duitse leger steeds meer voertuigen tekortkwam, droeg Hitler in oktober 1944 zijn troepen op om in de bezette gebieden duizenden fietsen in beslag te nemen, bij voorkeur herenfietsen. Dit trof de burgerbevolking zwaar, want de mensen hadden hun fiets hard nodig, aangezien brandstof voor auto's en bussen uiterst schaars was. Veel inwoners van Haulerwijk en omgeving die de oorlog hebben meegemaakt, herinneren zich nog goed dat hun fiets werd gevorderd. De inbeslagname werd als zeer ingrijpend ervaren en leidde tot veel woede. Na de oorlog werden de Duitsers dan ook regelmatig getreiterd met opmerkingen als: “Eerst mijn fiets terug!” of “Gib mir mein Fahrrad zurück!”

Nu was het, zeker in 1944, met de kwaliteit van de meeste fietsen heel slecht gesteld, omdat banden al jarenlang op de bon waren en alleen verstrekt werden aan mensen die volgens de Duitse instanties onmisbaar werk verrichtten en deze arbeid niet zonder een goed rijwiel konden uitvoeren. Er waren surrogaatbanden in omloop, bestaande uit blokjes hout met daarop reepjes rubber van versleten autobanden, de zogenaamde “cussiebanden”. Sommigen gebruikten een oud stuk slang in de velg, anderen reden zelfs op de velg zelf.

De angst voor inbeslagname

Goede fietsen werden dus gedurende de oorlogsjaren steeds zeldzamer. Wie er nog een had, ging er zo weinig mogelijk mee de straat op, omdat het risico op inbeslagname groot was.

Het gebeurde regelmatig dat fietsers onderweg werden aangehouden en de eigenaar, luidkeels protesterend, van zijn fiets werd getrokken en deze kwijt was. Daarom verstopten veel mensen hun fietsen in en rondom het huis, maar de Duitsers wisten dit en gingen over tot ‘fietsrazzia’s’ waarbij huis aan huis woningen doorzocht werden. Ook Nederlandse landwachters hielpen hierbij.

Sommige inwoners waren de bezetters echter te slim af en vertelden daar nog lang met trots over. Zo had een familie aan de Eikensingel een schuurtje in het Blauwe Bos waar ze hun fietsen naartoe brachten als er een “fietsenrazzia” dreigde.

Dit bos lag buiten het zoekgebied en de Duitse soldaten gingen liever het bos niet in, omdat er achter elke boom een vijand kon schuilen.

Een zekere Reinders aan de Slotemaker de Bruïneweg verborg zijn fiets onder water in de wijk naast zijn huis. Op een dag wist hij echter niet meer precies waar hij de fiets had verstopt en kostte het hem heel wat tijd en moeite deze terug te vinden. Hoewel dat niet best was voor de kwaliteit van de fiets, was het nog altijd beter dan hem kwijt te raken aan de Duitsers.

Speciale vergunningen

Nederlandse burgers hadden een speciale vergunning nodig om een fiets te mogen bezitten. Deze vergunningen werden onder meer verstrekt aan mensen die hun fiets nodig hadden voor hun beroep.

Ook de groenteboeren Pieter en Egbert Kuiper uit Haulerwijk bezaten zo’n speciale vergunning, waardoor ze zonder risico groenten konden halen op de veiling in Groningen met een fiets en een bakfiets. Maar slechts weinigen hadden dit voorrecht.

Verzet en risico's

Jan ten Hoor, woonachtig aan de Grauwpollewijk, verborg zijn fietsen eveneens onder water.

Zoon Marcus ten Hoor kwam in de oorlogstijd regelmatig met een groepje jongeren uit Haule en Haulerwijk bij elkaar in een prieeltje achter de Tonckenshoeve in het Tonckensbos.

Volgens Marcus was het er altijd reuze gezellig, maar op een keer werd het daardoor wat laat en was hij na spertijd nog onderweg naar huis. Hij fietste op de fiets van zijn vader.

Politieagent Albert Kort zag Marcus fietsen in de buurt van het kruideniers-winkeltje van Johannes van der Heide aan de Slotemaker de Bruineweg en zette de achtervolging in. Marcus probeerde aan Kort de ontkomen en zette zijn fiets vlug bij een kennis in de schuur waarna hij lopend door de landerijen naar huis ging.

Maar de, als fanatiek bekendstaande, agent Kort had gezien waar Marcus naar binnen was gegaan en nam de fiets in beslag.

Vader Jan kon de volgende dag niet op de fiets naar zijn werk en kreeg deze pas de volgende dag, na veel moeite, terug.

Lijst van gevorderde en in beslag genomen rijwielen

Na de bevrijding stelde de gemeente Ooststellingwerf een lijst op van gevorderde of in beslag genomen rijwielen. Hieruit bleek dat veel inwoners van Haulerwijk en Haule hun fietsen waren kwijtgeraakt.

Schadeloosstelling na de oorlog

Kort na de bevrijding plaatste de gemeente een advertentie in de "Nieuwe Ooststellingwerfer" met de mededeling dat de inwoners een verzoek tot schadeloosstelling in konden dienen voor gevorderde goederen, waaronder rijwielen. (Ook voor o.a. paarden, wagens, vee, meu-

bilair, kleding overigens) De aanvragers moesten een duidelijke omschrijving geven van het gevorderde: ".... een Simplex heerenrijwiel met kogellagers zonder vetdopjes in naven en trapas met kettingkast en elektrische lantaarn, merk Nordlicht Frame nummer 26153. Jaar van fabricage 1938".

Veel inwoners gaven gehoor aan deze oproep, voor het overgrote deel betrof het verzoeken tot schadeloosstellingen van gevorderde rijwielen. Zoals bakker L. Jansma, die met veel respect voor de overheid een verzoekschrift indient. Hij schrijft:

Aan het Bureau
Oorlogs en Defensieschaden
Afd. Bezettingsschade

In het begin van januari 1945 is door den Duitschers mijn zoo goed als nieuwe fiets met beste banden afgenomen. Sindsdien moet ik, wanneer ik een fiets gebruik moet maken trachten bij een goede kennis een te lenen, dit gaat ook niet altijd even gemakkelijk.

Redenen waarom ik mij tot U Edele wend met het verzoek in dien mogelijk door U Edele beoordeling weer een goed rijwiel te mogen ontvangen. U Edele bij voorbaat dankend blijf ik na groet in afwachting.

U Edele dienstvaardige dienaar,
L. Jansma
Haulerwijk No 356

N.V. GRAAN- EN KUNSTMESTHANDEL
V.H. GIEBR. VAN DER WAL - HAULERWIJK
GRANEN - VEEVOEDER - KUNSTMESTSTOFFEN

TELEFOON 6
CIRO 248268

★

HAULERWIJK, 7 Juli 1945.

aan: Weledelachtbare
heer Burgemeester
van
Ooststellingwerf.

M.H.

Naar aanleiding van Uw kennisgeving in de "Nieuwe Ooststellingwerfer", betreffende schadeloosstelling voor door den Duitsers in beslag genomen goederen, delen wij U mede, dat ons door de Organisation Todt, 2 rijwielen zijn afgenomen, welke wij niet kunnen missen. Gaarne zouden wij dan ook Uw bemiddeling ontvangen, om hiervoor 2 andere rijwielen in de plaats terug te krijgen. In afwachting van Uw antwoord, tekenen wij

Hoogachtend
N.V. GRAAN- EN KUNSTMESTHANDEL
V.H. GIEBR. VAN DER WAL

De gebroeders van der Wal raakten twee rijwielen kwijt aan de Organisation TODT, een Duitse organisatie, die actief was op het gebied van militaire werken. Op eigen briefpapier en in getypte vorm dienden de gebroeders een verzoek in tot bemiddeling om twee andere rijwielen terug te krijgen.

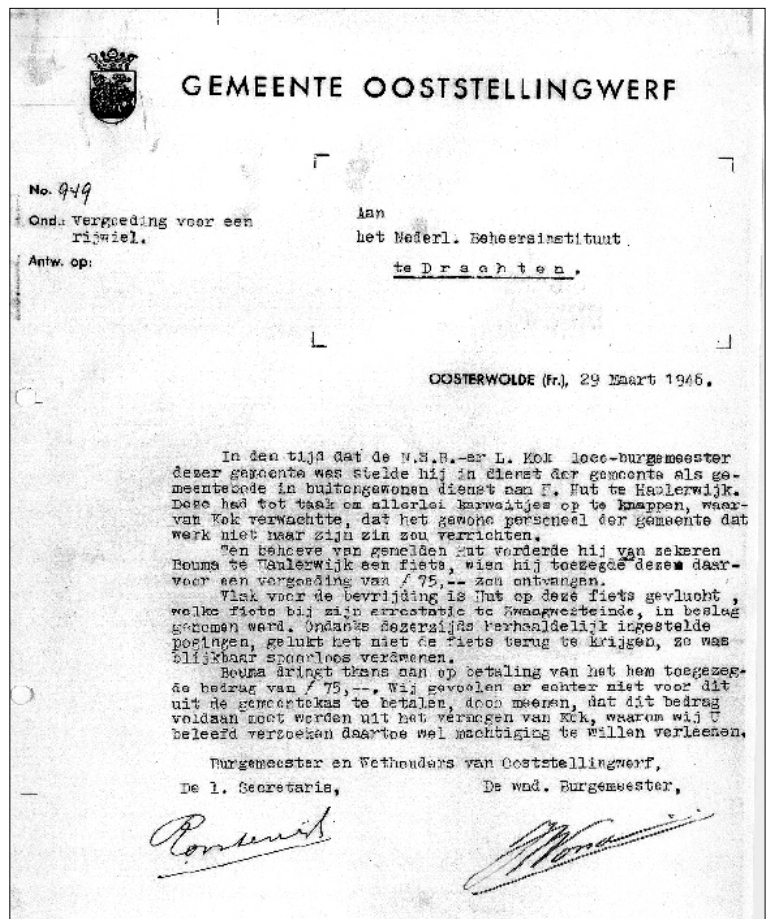
Een bijzonder geval betrof Jelke Bouma, wiens fiets door de NSB-locoburgemeester Lambertus Kok was gevorderd ten behoeve van gemeentebode Heine Hut, een beruchte landwachter. Volgens Kok had Hut deze fiets nodig om allerlei karweitjes op te knappen, die het gewone personeel niet naar de zin van de locoburgemeester deed. Het blijft gissen welke karweitjes hiermee bedoeld werden. Hut vluchtte aan het eind van de oorlog op deze fiets naar Zwaagwesteinde, waar hij later werd gearresteerd. De fiets werd in beslag genomen, maar ondanks herhaalde pogingen nooit teruggevonden.

Mogelijk werd deze na de aanhouding van Hut door iemand uit het verzet in gebruik genomen.

Bouma kreeg een vergoeding van 75 gulden toegezegd, maar heeft nooit iets ontvangen. De gemeente weigerde dit bedrag uit de gemeentekas te betalen en verzocht het Nederlands Beheersinstituut te Drachten om het bedrag uit het vermogen van Kok te halen. Of Bouma alsnog een vergoeding heeft gekregen, is niet meer te achterhalen.

Ook Sietse Blaauw ving bot bij de overheid over een fietsvergoeding, hoewel hem dit wel was beloofd, zo is te lezen in een ingezonden stuk van Sietze in de "Nieuwe Ooststellingwerver" van 30 juni 1947.

'Langs deze weg breng ik mijn hartelijke dank aan de ingezetenen van ben.-Haulerwijk voor de grote belangstelling aan mij betoond wegens door mij verleende pilotenhulp; waar Haulerwijk-ben. als waardering mij een nieuw herenrijwiel heeft vereerd, hetwelk mij tot dusver door de overheid niet werd verstrekt, hoewel dit wel was beloofd
SIETSE BLAAUW,
Haulerwijk 424a.

Blaauw schrijft dat hij in november 1944 hulp had gebooden aan Don Barker, een bemanningslid van de Seattle Sleeper, een bommenwerper die in de omgeving van Haulerwijk was neergestort. Met gevaar voor eigen leven bracht hij Barker, die bij de ijsbaan is neergekomen, in veiligheid. Gelukkig wist de bevolking van Beneden-Haulerwijk Sietse Blaauw zijn moed en inzet op waarde te schatten en zorgde er voor dat hij een nieuwe fiets kreeg, waarvoor Sietze de bevolking dank zei.

Op een enkele uitzondering na bedroeg de toegekende vergoeding 50 gulden per rijwiel.

Het grootschalige "afpakken van pake zijn fiets" door de Duitse bezetter had grote invloed op het dagelijks leven van de Nederlanders. Fietsen waren voor velen het enige vervoermiddel, het verlies ervan beperkte hun bewegingsvrijheid. De verhalen over hoe mensen hun fietsen probeerden te verbergen of terug te krijgen, laten dit zien.

Rinze Oenema

Met dank aan:

- Marcus ten Hoor;
- Archief Historische Vereniging Haulerwijk en Haule;
- Archief gemeente Ooststellingwerf.

Vrijheid niet zomaar verkregen

In 1942 wordt Jan Boonstra geraakt door een dienst geleid door dominee Oegema van de Gereformeerde kerk.

*"I sensed the direction of Gods Word; how God uses people in his plan for the world. The sermon clearly implied that we are to help our neighbor. At that time, young men were drafted to work in Germany, many of them required to dig trenches for the fighting forces. The message we heard that day deeply touched me, and coming home, I said to Mother: 'Here we must help.'"*¹⁾

In de dienst wordt benadrukt dat wij onze naasten moeten helpen. Dit was de motivatie voor Jan en Grietje om woorden om te zetten in daden.

De Overval op de Boerderij van Jan en Grietje Boonstra

In 1927 trouwen Jan en Grietje Boonstra en kopen een boerderij aan de Leidijk (nu Waskemeer), vlak bij de kruising met de weg naar De Biskop en de Schansdijk, nu "het Appelhofke".

De boerderij is omringd met zes hectare bos en heide.

Voordat ze kunnen boeren, moet de heide ontgonnen worden. Het zijn de crisisjaren en dat betekent voor Jan en Grietje een moeilijke start. Jan verricht regelmatig werk voor anderen. Het is voor beiden hard werken om naast de boerderij, het huishouden en het groeiende gezin alles draaiende te houden. Jan en Grietje krijgen 6 kinderen.

Aanvankelijk lijkt de oorlog ver weg, maar Jan voelt de spanning van veranderende tijden (o.a. inval Polen). Na de inval van Duitsland in Nederland is de oorlog ook hier een feit.

Via een familielid, dat actief is in het verzet, vinden steeds meer mensen een schuilplaats op de boerderij. Joden, verzetsmensen en jonge mannen die de verplichte Arbeitseinsatz in Duitsland willen ontlopen, krijgen onderdak. Zelfs een gedeserteerde Duitse soldaat vindt hier een veilige plek. Hoeveel onderduikers er in totaal zijn geweest, is niet precies bekend, maar het moeten er minstens 25 zijn geweest.

Vanuit huis wordt een tunnel gegraven van de boerderij naar een nabijgelegen bosje, waar schuilholten worden aangelegd waar in geval van nood ook in geslapen kan worden.

Deze blijken van levensbelang als de Duitsers de boerderij doorzoeken. Dit gebeurt een paar keer. Gelukkig horen ze iedere keer de Duitsers tijdig aankomen om-

Ingang schuilhol

¹⁾ Vertaling: Ik voelde de richting van Gods Woord; hoe God mensen gebruikt in Zijn plan voor de wereld. De preek impliceerde duidelijk dat we onze naaste moeten helpen. In die tijd werden jonge mannen opgeroepen om in Duitsland te werken, velen van hen moesten loopgraven graven voor de strijdkrachten. De boodschap die we die dag hoorden, raakte me diep en toen ik thuiskwam, zei ik tegen moeder: "Hier moeten we helpen".

dat de Duitsers vrijwel de enigen zijn die in auto's rijden. Wanneer een voertuig nadert, duiken de onderduikers snel de tunnel in.

De Overval in juni 1944

Op een avond midden juni 1944 slaat het noodlot toe. Een groep van ongeveer twintig landwachters, waarbij ook een aantal uit Haulerwijk en omgeving, omsingelt de boerderij.

De overval is geen toeval, er is sprake van verraad; De landwachters weten precies naar wie ze op zoek zijn, het Joodse echtpaar Salomon en Sophie Grünwald - de Beer uit Rotterdam.

De Grünwalds zijn hier terechtgekomen nadat hun vorige schuilplaats in Groningen te gevaarlijk werd.

Wanneer de landwachters het erf bestormen, weet Jan Boonstra in de chaos te ontsnappen. Hij verstopt zich in een roggeveld, waarschijnlijk samen met medisch student William Kramer, die ook bij de Boonstra's ondergedoken zit.

De landwachters omsingelen het roggeveld en Jan is gedwongen eruit te komen maar ziet, ondanks beschieting, kans te ontvluchten.

Salomon Grünwald heeft minder geluk. Hij wordt op het erf gegrepen en zwaar mishandeld.

Wanneer Grietje Boonstra aan een van de overvallers, die zij van voor de oorlog van de kerk kent, vraagt op welke gronden hij deze man durft te arresteren, krijgt ze slechts het laconieke antwoord: "Ik moet de overheid gehoorzamen." De landwachters gedragen zich beestachtig.

De situatie wordt steeds grimmiger. Om informatie los te krijgen, dreigen de landwachters de 15-jarige dochter Geeske Boonstra tussen twee koeien vast te binden en de dieren uiteen te jagen.

Salomon Grünwald wordt vastgebonden aan een boerenwagen en voortgesleept. De landwachters tonen geen greintje medeleven, voor hen is hij slechts "een Jood". Zijn arrestatie betekent in feite zijn doodvonnis. Via kamp Westerbork wordt hij naar Auschwitz gedeporteerd, waar hij op 4 januari 1945 op 39-jarige leeftijd omgekomen is. Zijn vrouw Sophie is op het moment van de overval niet aanwezig en weet te ontkomen.

Het Lot van William Kramer

De 24-jarige William (Willy) Kramer wordt een week later, op 23 juni 1944, alsnog in de omgeving aangehouden en overgebracht naar het Huis van Bewaring in Leeuwarden, waar hij twee maanden gevangen

zit. Vervolgens wordt hij via kamp Amersfoort naar Neuengamme getransporteerd. William wordt tewerkgesteld in een van de meest huiveringwekkende werk-kampen van de Nazi's, met meer dan 80 buitenkampen, het centrale concentratiekamp van Noord-Duitsland. Van William is bekend dat hij op 10 september 1944 in Neuengamme is aangekomen, maar daarna wordt niets meer van hem vernomen.

De familie van William plaatst op 8 mei 1946 een advertentie in het communistisch dagblad "De Waarheid" met de vraag wie inlichtingen over hem kan geven. In de advertentie staat dat William in 1920 in Amsterdam is geboren, maar dat op zijn persoonsbewijs vermeld staat dat hij in 1918 in Hilversum is geboren. Hij had dus een vervalst persoonsbewijs.

Pas in 1948 komt de waarheid aan het licht. Op 3 mei 1945 is William omgekomen bij het Britse bombardement op de Cap Arcona in de baai van Lübeck (Noord-Duitsland). Dit voormalige Duitse passagiersschip zat vol met gevangenen die er vanuit het concentratiekamp Neuengamme heen gebracht waren en door de nazi's bewust niet als zodanig was gemarkeerd! Het schip zinkt voor de Duitse kust en duizenden gevangenen verdrinken of verbranden in de vuurzee. De in het water drijvende gevangenen worden alsnog door de Duitsers doodgeschoten.

De Nasleep

De landwachters roven tijdens de overval waardevolle spullen uit de boerderij. Het horloge van Salomon Grünwald verdwijnt in de zak van één van de Haulerwijkster landwachters. Na de overval moeten Jan en Grietje zelf een tijd onderduiken. Oudste dochter Geeske neemt, met haar broer van 14 en met hulp van familie en kennissen, het werk op de boerderij en de verzorging van de jongere kinderen over, tot het voor de ouders weer veilig is om terug te keren. De gevolgen van alles wat zij hebben moeten meemaken, hadden zij hun kinderen zo graag willen besparen....

Na de oorlog besluit de familie Boonstra te emigreren naar Canada, waar ze een nieuw boerenbedrijf opzetten. Hier is meer toekomst voor de kinderen. De herinneringen aan de oorlog blijven, evenals het contact met enkele onderduikers die de oorlog hebben overleefd.

Van de tunnel en schuilplaatsen bij de boerderij is vandaag de dag weinig meer te zien. Maar voor wie langs 'Het Appelhofke' aan de zuidzijde van de Leidijk komt, is

De familie Boonstra voor emigratie

het goed om even stil te staan bij het feit dat hier een bijzonder stukje geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog plaatsvond.

In juli 1986 worden Jan en Grietje voorgedragen voor de onderscheiding van de Yad Vashem's commissie en wordt hun naam in de muur gegraveerd van het Holocaustmuseum te Jeruzalem. Jammer genoeg zijn ze te oud om de reis naar Israël te maken, maar hun oudste zoon gaat om de onderscheiding in ontvangst te nemen.

Theunis en Hiske Boonstra: Helden in het Verzet

Sophie Grünwald, de vrouw van Salomon Grünwald, die Fries spreekt en in de volksmond Pietje genoemd wordt, is op het moment van de overval bij Jan Boonstra niet aanwezig. Ze vindt een nieuwe schuilplaats bij Theunis en Hiske Boonstra.

Theunis, de broer van Jan Boonstra, heeft een boerderij iets verderop, ten zuiden van de Leidijk in het Donkerbroekemerveld. Dit uitgestrekte gebied tussen Beneden-Haulerwijk en Donkerbroek bestaat uit verspreid liggende boerderijen en arbeidershuisjes, omringd door weilanden, akkers en heidevelden. Er zijn geen verharde wegen, en de melkbussen worden per boot opgehaald door de broers Roel, Anne en Albert Hofman. Ook de melk van boeren langs de Oude Wijk en in de Jansensstichting wordt met dit bootje naar de melkfabriek in Beneden-Haulerwijk gebracht.

Theunis en zijn vrouw Hiske hebben een jong gezin, maar nemen desondanks regelmatig onderduikers in huis. Op het moment van de overval bij Jan Boonstra zijn er familieleden van Salomon en Sophie Grünwald op hun boerderij verborgen. Op de zolderkamer verblijven Martha Israëls-de Beer, haar man Salomon Israëls en hun dochtertje Trudi (Geertruida). Martha is een zus van

Sophie Grünwald - de Beer. Later vindt ook Maurits, de broer van Salomon Israëls, hier onderdak.

Ondanks de afgelegen ligging van de boerderij moet iedereen voortdurend op zijn hoede zijn. De onderduikers mogen niet naar buiten komen, en slechts enkele broers van Theunis weten dat er Joden verborgen worden gehouden.

De Familie Israëls en hun Vlucht

De familie Israëls is afkomstig uit Rotterdam. Wanneer ze in 1942 een oproep krijgen om zich te melden voor "te-werkstelling" in Duitsland, besluiten ze onder te duiken. Op 31 juli 1942 komen ze, met hulp van Jan de Vries, terecht bij Theunis en Hiske. Een tijdje later komt Maurits, de broer van Salomon Israëls hier ook onderduiken.

Jan de Vries woont in Opeinde, hij zit in het verzet en brengt af en toe geld voor het levensonderhoud van de onderduikers. In het najaar van 1943 wordt hij bij een Duitse overval op de boerderij van zijn ouders doodgeschoten.

Een Verzetsbolwerk

De boerderij van Theunis en Hiske fungeert niet alleen als schuiladres, maar is ook een ontmoetingsplaats voor het verzet. Verzetsmensen komen hier regelmatig in het geheim bijeen om plannen te bespreken. Ook biedt de boerderij tijdelijk onderdak aan verzetsstrijders die zelf moeten onderduiken.

Zo verblijft Wilke Kronemeijer, onderwijzer aan de Bovenschool in Haulerwijk, een tijdlang op de boerderij wanneer zijn situatie in Haulerwijk te gevaarlijk wordt. Daarnaast worden er wapens verborgen die in de laatste oorlogsmaanden in bezet gebied zijn gedropt. Verstopt onder een bult mest worden ze met paard en wagen naar de boerderij gebracht.

Gedwongen Vlucht en Bevrijding

De familie Israëls blijft tot enkele weken voor de bevrijding bij Theunis en Hiske, maar wanneer de situatie te gevaarlijk wordt, moeten ze verder vluchten. In april 1945 proberen de Duitsers Theunis en Hiske zelf in handen te krijgen, waardoor ook zij onderduiken.

Op hun schuiladres maken ze uiteindelijk de bevrijding mee. Hun moed en vastberadenheid blijven niet onopgemerkt. Op 7 juli 1986 ontvangen Theunis en Hiske Boonstra de Yad Vashem-onderscheiding voor hun hulp aan Joden tijdens de oorlog.

Vertaling van het onderschrift:

Broederliefde: De gebroeders Boonstra, ergens tussen 1940 en 1942 in het huis van hun vader Johannes. Van links naar rechts: Wolter, werkzaam in de Nederlandse ondergrondse; Theun, die ook Joden onderdak bood; Jan; Wiebren, die zich verstopte in een met water gevulde greppel, werd niettemin gevangen genomen en ontsnapte met behulp van het verzet uit een kamp.

Overlevenden:

Mede dankzij de hulp van Jan en Grietje Boonstra en Theunis en Hiske Boonstra hebben de volgende Joden de oorlog overleefd:

- Sophie Grünwald - de Beer
- Martha Israëls - de Beer, haar man Salomon Israëls en hun dochter Trudi
- Maurits Israëls
- Benjamin de Beer en Helena (Lintia) Israëls, de ouders van Sophie en Martha

Omgekomenen:

- Salomon Grünwald
- William (Willy) Kramer
- De ouders van Salomon en Maurits Israëls zijn in Auschwitz vermoord.

Met dank aan Rinze Oenema.

Bronnen

- Historische Vereniging Haulerwijk en Omstreken;
- "Tell the next generation" - Jan Boonstra (1905 - 1991). In 1995 uitgebracht;
- Jan Boonstra schreef zijn verhaal voor zijn kleinkinderen in het Engels en noemde het boekje "Tell the Next Generation".

Lidmaatschap HNH e.o.

Steun ons door u te registreren als lid van de Historische Vereniging Haulerwijk e.o. voor slechts € 12,50 per jaar (in Haulerwijk e.o.) en € 19 voor postleden!

Hiervoor ontvangt u 2 x per jaar een Spitwark en 2 x per jaar een Oud Nieuws-informatieblad. Daarnaast organiseren wij 2 x per jaar een ledenbijeenkomst waarbij wij ook een spreker uitnodigen. Dit maakt allemaal onderdeel uit van het lidmaatschap!

N.B.: een 2e gezinslid betaald EUR 7,50.

U kunt u registreren als lid:

- op onze nieuwe locatie in MFA De Samensprong (zie voor openingsuren verderop in dit onderdeel)

OF

- door naar onze website te gaan (zie link hierna) en daar het formulier voor de opgave als lid (onder Vereniging, Inschrijven) te downloaden en de instructies op het formulier te volgen.

Link website:

www.historische-ver.haulerwijk.com

Openingsuren Historische Vereniging Haulerwijk en omstreken in de Samensprong in Haulerwijk: iedere woensdagochtend tussen 8:30 uur en 11:45 uur

Sinds kort is onze vereniging gehuisvest in MFA De Samensprong (Laweistraat 10) in Haulerwijk. In principe zijn wij iedere woensdagochtend tussen 8:30 uur en 11:45 uur voor het publiek geopend. U bent van harte welkom om langs te komen op deze voor het publiek gemakkelijk toegankelijke locatie. U kunt hier bijvoorbeeld ook de sinds onze oprichting in 2007 verschenen Spitwark-bladen inzien en er zijn ook formulieren aanwezig om u op te geven als lid van onze vereniging.

De families Huizenga en Cappel; een levenslange vriendschap

Dit is een verhaal over een levenslange vriendschap, ontstaan in de oorlog. Het is het verhaal van de Friese familie Huizenga en de (half-)Joodse familie Cappel. De schrijver, Albert Huizenga, herinnert zich een bezoek rond 1970 aan de familie Cappel in Bakkum en hun latere bezoeken aan Haulerwijk en vooral de bezoeken van hun dochter Trudi en het contact met zoon Leo Cappel in Nieuw-Zeeland. Het is pas na het recentelijk lezen van bewaard gebleven correspondentie uit de 2e Wereld Oorlog-periode dat hij veel meer achtergrond en begrip heeft gekregen voor de sterke band tussen de families tijdens en na de oorlog.

Kamp Landweer in Elsloo

Eb Huizenga, geboren in 1919, groeit op in Siegerswoude en later, vanaf zijn 9e jaar, in Haulerwijk 347 (tegenwoordig Norgerweg 75). Zijn naam is Aebele Huizinga, maar hij wordt Ep of Eb genoemd.

Om de verwarring met de naamgeving compleet te maken is zijn tak van de familie op enig moment consequent de naam Huizenga gaan gebruiken (dus de i werd een e) in verband met een al dan niet vermeende Burgerlijke Stand-schrijffout ergens in het verleden.

Na het afronden van de Landbouwschool is het zijn doel om werk te krijgen in de bijna drooggevallen Noordoostpolder (N.O.P.), maar hij wordt daarvoor niet geselecteerd. In 1942 echter komt hij alsnog als vrijwillig bij de Heide-mij aan het werk; niet in de N.O.P. maar in Kamp Landweer in Elsloo. Elke dag fietst de 23-jarige Eb van Haulerwijk naar Elsloo. Hij begeleidt daar een groepje van 12 joodse mannen, waaronder Maurits (Mauk) Cappel, bij het planten van bomen. Mauk, geboren in 1905, is getrouwd met de niet Joodse vrouw Jo Beuker en

in het begin van de oorlog hebben ze 3 kinderen: Leo (de oudste, van 1933), Trudi en Arthur.

De mannen in het kamp moeten lichamelijk werk verrichten; werk wat de meesten niet gewend zijn om te doen. Eb helpt daarom ook regelmatig om het voor een werkdag gestelde werkdoel te behalen. De tewerkgestelden kijken structureel te weinig te eten. In het begin hebben de kampbewoners nog een beetje bewegingsvrijheid en kunnen ze mogelijk nog wat eten “scoren” bij naburige boeren, maar na juni 1942 komt er een strenger regime en wordt dit niet meer toegestaan door de Duitse bezetter. Eb neemt regelmatig eten mee naar Elsloo en Mauk Cappel is tijdens zijn verblijf in 1942 in Elsloo een aantal keren bij de familie Huizenga in Haulerwijk over de vloer geweest o.a. om “bij te eten”.

De persoonlijke gesprekken vormen de basis van een band tussen de twee gezinnen.

Mauk komt vrij

In de periode dat Mauk Cappel in kamp Landweer zit probeert hij middels o.a. briefkaarten zijn thuisfront in Bakkum op de hoogte te houden van de situatie in het kamp en probeert zijn vrouw Jo hemel en aarde te bewegen, o.a. met een advocaat, om Mauk uit het kamp te halen. Het belangrijkste argument voor vrijlating is, dat hij getrouwd is met een niet-joodse vrouw, wat middels stamboomonderzoek kan worden bewezen. Uiteindelijk lukt dat, in ieder geval voordat het kamp in de nacht van 2 op 3 oktober 1942 door de Duitsers wordt ontruimd. Maar de oorlog is hiermee voor het gezin Cappel nog niet voorbij.

Toch aan het werk in de NOP

Na zijn tijd in Elsloo (en later een paar weken in kamp Ybenheer in Fochteloo) werkt Eb in de Noordoostpolder. Hij komt nu maar eens in de zoveel weken thuis, maar heeft wel regelmatig contact met zijn familie en de familie Cappel via brieven. De correspondentie onthult de moeilijke omstandigheden en de voortdurende dreiging van de oorlog. Zo wordt in meerdere brieven beschreven dat er jonge mannen, verdere familieleden of bekenden worden opgeroepen om in Duitsland te gaan werken. En Eb wordt door zijn moeder geadviseerd *“om zich niet in te laten met politiek, ook al ben je het niet eens met wat er gezegd wordt.”* Tijdens de kerst van 1942 brengen Eb en zijn bij hun ouders werkzame broer Freerk, een bezoek aan de familie Cappel in Bakkum. In juni 1943 moet Eb van de Duitse bezetter naar Duitsland om daar te gaan werken bij een boer.

Familie Cappel van Bakkum naar Amsterdam

De familie Cappel verhuist in januari 1943 noodgedwongen naar Amsterdam Zuid; Bakkum moet vanwege de aanleg van de Atlantikwall worden geëvacueerd. Daar krijgen ze te maken met de voortdurende dreiging van razzia's en deportaties. Mauk duikt dan ook regelmatig onder om aan arrestatie te ontkomen. In maart 1943 krijgen ze gezinsuitbreiding: een zoontje met de naam Nico Bernard.

Ter gelegenheid van hun koperen huwelijk sturen Mauk en Jo een foto van hun viertal naar Haulerwijk (v.l.n.r. Arthur, Nico, Trudi en Leo)

Er is nog steeds contact met “Haulerwijk”. Mauk Cappel stuurt een brief: *“De gevraagde eieren zijn gekomen en mijn vrouw heeft op het kraambed iedere dag een eitje gehad. Mijn vrouw heeft een lichte bevalling gehad en is alweer de oude en het kind maakt het gelukkig goed. Met Leo is het sukkelen, aldoor ziek. Voor die deugt het hier niet maar ik ben bang dat we niet weggkomen uit de stad. Onze*

straat is nu is zowat leeggehaald en dus de laatste maanden rustig maar ze gaan nog maar steeds door. Nu moeten weer duizenden frisse mannen weg van hun gezinnen. Wij in de stad leven maar doelloos voort, wachtende op wat komen gaat.”

Regelmatig worden er vanuit Haulerwijk voedsel- en andere bonnen gestuurd naar Amsterdam en een enkele keer gaat een bon de andere kant op, als de familie Cappel een bepaalde bon niet nodig heeft. In een brief van 21 mei 1943 staat: *“We hebben rond de tafel gedanst vanwege de 2 ontvangen bonnen.”*

Het is een angstige tijd voor de Cappels in Amsterdam. In aantekeningen van zoon Leo, gemaakt lange tijd na de oorlog, geeft hij nog wat details van één van de razziâ's: zijn vader ontsnapt door zich te verschuilen onder de houten vloer in hun huis. Leo schrijft: *“Ik zit bij het raam in de kleine erker, mijn zusje in een hoekje van de slaapkamer. Duitsers beuken op onze voordeur met de kolven van hun geweren. Twee zoeken het hele huis door, in de kasten, onder de bedden. Een staat in een hoek van de huiskamer, hij richt zijn geweer dan weer op Moeder, dan weer op mij. Twee ondervragen Moeder. ‘Waar is Maurits Cappel?’ schreeuwen ze. Moeder schreeuwt terug: ‘Waarom zoeken jullie hem niet in dat concentratiekamp waar jullie hem gestopt hebben!’ Op het laatst geven ze op.”* Er was altijd spanning en stress. In een brief van 28 juli 1943 schrijft Mauk: *“Je leeft niet bij de dag maar bij het uur.”*

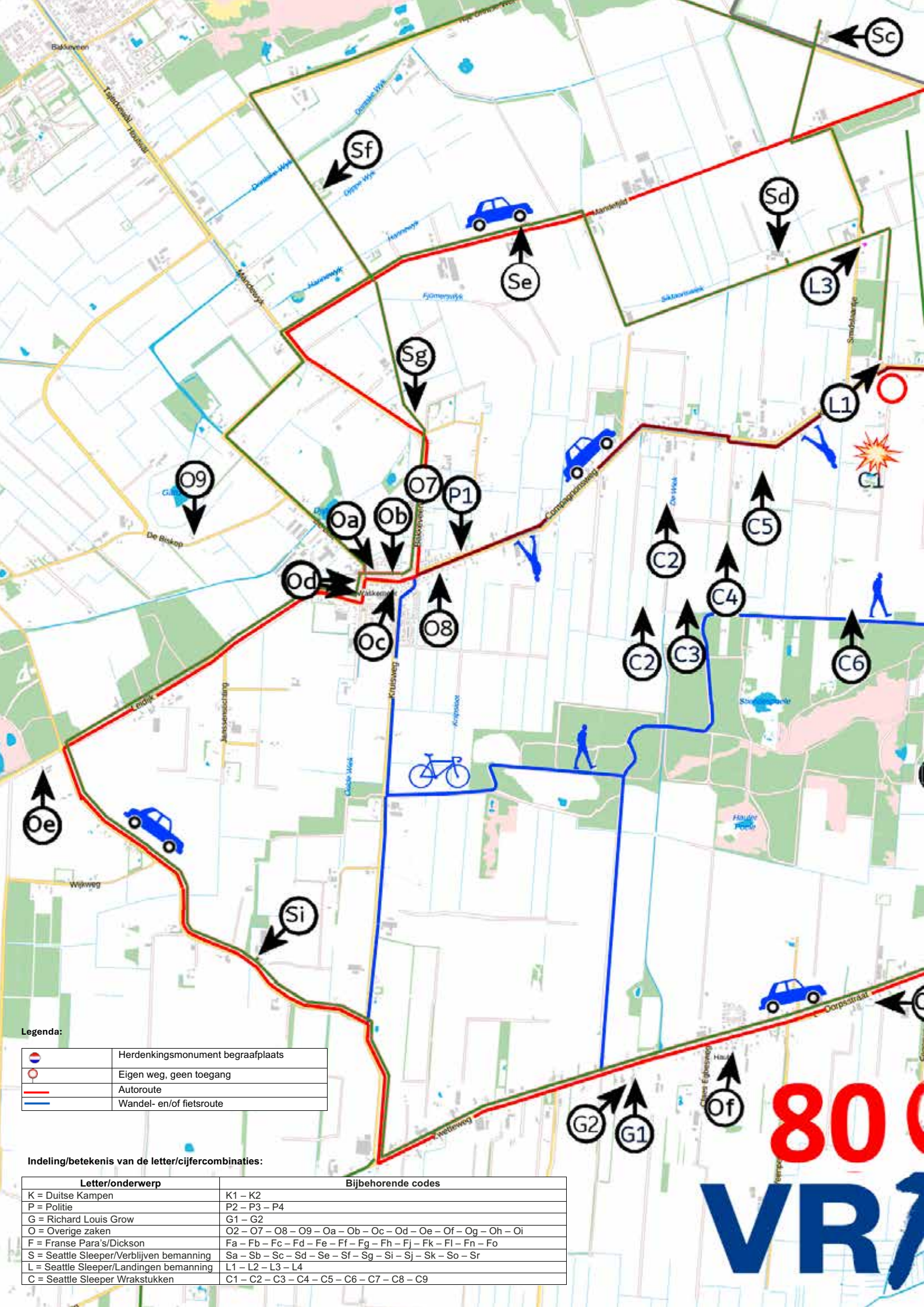
Leo gaat naar Haulerwijk

Intussen gaat het met Leo Cappel zijn gezondheid slecht; zijn ouders vermoeden dat de stad en de stress daar debet aan zijn. Er wordt overlegd en Leo kan bij de familie Huizenga aansterken; hij is dan ca. 10 jaar oud.

De reis daarheen is een groot en gevaarlijk avontuur. Mauk haalt de Davidster van zijn jas af en ze gaan met de trein eerst naar Alkmaar, nemen daar de trein naar Enkhuizen en gaan vervolgens met de nachtboot naar Friesland. Leo vindt de reis op de kleine stoomboot geweldig! De volgende ochtend reizen ze met de trein verder met daarna nog een busreis naar Haulerwijk. Hij wordt door Mauk voorgesteld aan zijn vrienden “pake en beppe” Huizinga (de vader en moeder van Eb) en “omke” Freerk. Eb is op dat moment reeds in Duitsland. Mauk gaat na het afleveren van Leo direct weer retour naar Amsterdam.

Leo zou eerst een paar weken blijven, maar omdat het zo goed met hem gaat brengt hij dat jaar uiteindelijk zo'n 6 weken door in Haulerwijk.

Nr.	Beschrijving van de gebeurtenis
C1	Vindplaats romp van de gecrashte Seattle Sleeper; de eigenaar van het land was destijds Klaas van der Veen.
C2	Twee afgebroken vliegtuigmotoren van de Seattle Sleeper, op twee verschillende locaties.
C3	Ontplofte bom; de randen van de in 15 meter doorsnede bomkrater zijn lang zichtbaar gebleven.
C4	Een zware bom (duizendponder) lag in een weiland, indertijd in eigendom van Klaas Duursma, grenzend aan het Blauwe Bos. Deze werd in 1984 door de Explosieven Opruimingsdienst onschadelijk gemaakt.
C5	Vindplaats deel voorkant Seattle Sleeper. Verschillende brokstukken zijn na de crash in de wijde omgeving terecht gekomen.
C6	Luik van de Seattle Sleeper
C7	Brandstoftank van de Seattle Sleeper.
C8	Vindplaats na de oorlog van de cilinder en uitlaat van de Seattle Sleeper.
C9	Gevonden op de voormalige ijsbaan: een armband van Trombley.
Fa	De Franse para's landden in de nacht van 7 op 8 april 1945 aan de westkant van de Slinke. De para Henry Jean-Louis Pintaud (1923-1945) sneuvelde hier in het gevecht met de Duitsers op 8 april 1945. Een jaar eerder op 8-4-1944 stortte de Amerikaanse piloot James Bell Dickson (1923-1944) tijdens een luchtgevecht met de Duitsers neer in een weiland vlak bij het boerderijtje van de familie Eelze Hof, nu Rendijk 8 . Het vliegtuig van Dickson, een Mustang, droeg de naam van zijn vrouw "Bobbie Lou".
Fb	Na een overnachting bij fam. Mindert de Boer, nu Slinke 13 , werden de drie crewleden verder gebracht naar Donkerbroek. Op 3 maart 1945 dook een groep landwachters van de Bloedgroep, op zoek naar Peet, op bij de boerderij van Mindert de Boer. De zonen Peet, Hielke en Wiebe verbleven daar. Petrus en Wiebe pakten snel een fiets om te vluchten, waarbij Wiebe dodelijk werd getroffen. Petrus (Peet) wist op de fiets te ontkomen.
Fc	In de schuur van de boerderij van fam. Fokko Tamminga, nu Slinke 14 , verbleven vier Duitsers.
Fd	De Franse para's schoten de vier Duitsers dood en lieten ze hier in een sloot liggen. Fokko Tamminga bracht de stoffelijke overschotten later die dag op een boerenwagen naar het baarhuisje op het kerkhof, waar ook Pintaud naar toe werd gebracht.
Fe	Woning fam. Alle van der Leij, nu Koumansburg 14 . De para's stalden hier een deel van het extra wapenmaterieel in de schuur. Alle van der Leij verwees ze voor een slaappleaats naar fam. Fokko Tamminga (zie ook Fc).
Ff	In de schuur van fam. Jacob Bijker, nu Koumansburg 9 , werd de achtervolgde para Henri Fouque verstoppt en later naar Veenhuizen gebracht. Als dank werd de parachute geschonken. Ook verbleven bij de fam. Bijker evacuees uit Arnhem.
Fg	Hier verdrinken de Canadese majoor Shawcross en Timmy en Riekje Roffel in een Canadese pantserwagen op 22 juni 1945.
Fh	De 17-jarige (!) Franse para Jules Garcia had zich, mogelijk al vanaf de landing, verstoppt in een hok achter de boerderij van Hendrik Veenstra, nu afgebroken, aan de Rendijk, maar werd door de Duitsers gevangen genomen.
Fj	Na schermutselingen met de Duitsers bracht Eelze Hof vier gewonde para's met paard en wagen naar dokter Beumer. Na verzorging werden de para's naar de garage van Rense Roffel gebracht, waar Duitse troepen verbleven op hun terugtocht. Van daaruit werden ze met een Duitse vrachtwagen naar Heerenveen gebracht.
Fk	Kampement para's. Ze werden omsingeld door de gewaarschuwde Duitsers, waarna er een vuurgevecht plaats vond.
Fl	De Duitsers die over de Slinke waren getrokken, beschoten de para's vanachter de boerderij van fam. Jan Oenema (is nu afgebroken).
Fn	Garage Rense Roffel, nu Norgeweg 93 .
Fo	Boerderij van Andries Hiemstra. In een bosje achter de Tonckenshoeve verschuilen zich Franse para's, die de weg probeerden te vinden naar hun eenheid.
G1	Luitenant Richard Louis (Dick) Grow stortte met zijn vliegtuig, een Thunderbolt, neer in de aardappelbult bij de woning van Harke Landmeter te Haule, nu Dorpsstraat 10 .
G2	Woning van Harke Landmeter te Haule.
K1	2 tot 8 juni 1945: aftocht Duitsers door Haulerwijk. Een week lang kwamen 10.000 Duitsers per dag door Haulerwijk, eerst werden ze ondergebracht op het weiland na Café Elleboog; na een aantal dagen was het kampement een zo grote modderpoel geworden dat ze een terrein verderop werden ondergebracht (zie K2).
K2	Tweede kampement voor de Duitsers.
L1	Stevens kwam terecht tegen de woning van fam. Frits Ludwig, nu Hoofdweg-Boven 64 . Herre Kampen, een buurjongen, bracht hem naar fam. Ariën de Boer.
L2	Pratt landde achter de meelhandel van Gebr. van der Wal, nu Hoofdweg-Boven 57 A en B .
L3	Johnston landde in het Mandeveld ter hoogte van de afslag naar fam. Ariën de Boer.
L4	Barker landde op de voormalige ijsbaan in Haulerwijk, achter waar nu Terpstra Fietsen aan de Hoofdweg-Boven 23 is gevestigd.
N6	Kerkstraat woning van fam. De Boer, Riekele wist nog een vlot van de Seattle Sleeper te bemachtigen. Toen hij landwachters zag aankomen gooide hij het vlot gauw in de sloot en verborg zich zelf snel in het varkenshok; hij stonk naar de kerosine. Het vlot heeft hij niet teruggezien.
N7	Plaats van de nu afgebroken woning en begraafplaats van de fam. Lambertus Kok, indertijd logementhouder van "Het Bruine Paard" en NSB-loco-burgemeester. Hier kwam de gevluchte Franse para Albert Vidoni terecht, die later werd ondergebracht bij de fam. Harke Landmeter (zie G2).
Na	Boerderij familie Haze. Deze hadden evacuees en twee onderduikers die bij een razzia op de vlucht sloegen. Een van hen ontkwam, de ander is opgepakt.

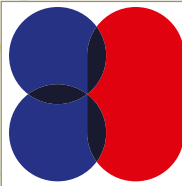

Legenda:

	Herdenkingsmonument begraafplaats
	Eigen weg, geen toegang
	Autoroute
	Wandel- en/of fietsroute

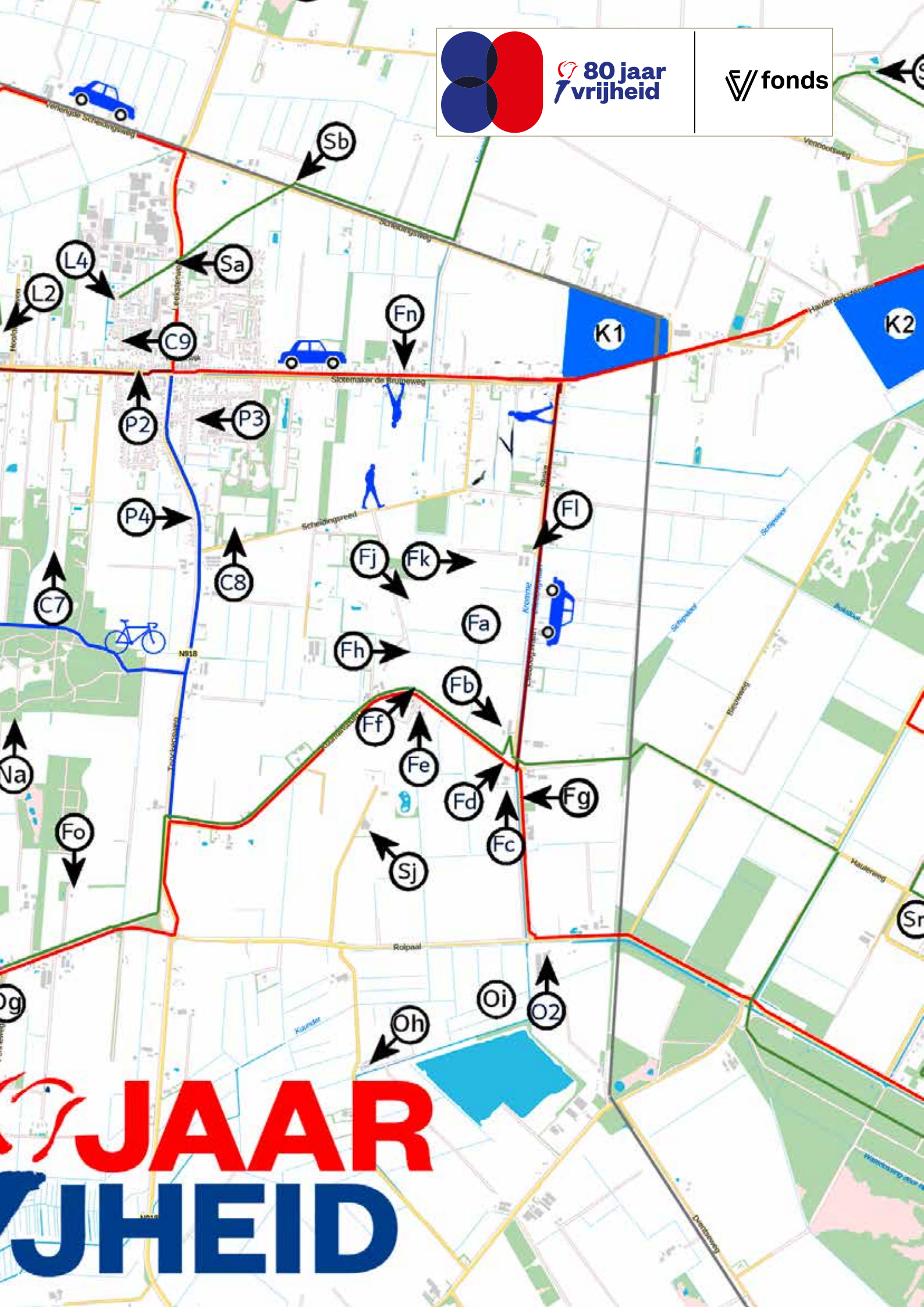
Indeling/betekenis van de letter/cijfercombinaties:

Letter/onderwerp	Bijbehorende codes
K = Duitse Kampen	K1 – K2
P = Politie	P2 – P3 – P4
G = Richard Louis Grow	G1 – G2
O = Overige zaken	O2 – O7 – O8 – O9 – Oa – Ob – Oc – Od – Oe – Of – Og – Oh – Oi
F = Franse Para's/Dickson	Fa – Fb – Fc – Fd – Fe – Ff – Fg – Fh – Fj – Fk – Fl – Fn – Fo
S = Seattle Sleeper/Verblijven bemanning	Sa – Sb – Sc – Sd – Se – Sf – Sg – Si – Sj – Sk – So – Sr
L = Seattle Sleeper/Landingen bemanning	L1 – L2 – L3 – L4
C = Seattle Sleeper Wrakstukken	C1 – C2 – C3 – C4 – C5 – C6 – C7 – C8 – C9

80 jaar
vrijheid

fonds

80 JAAR
vrijheid

O2	“Oer de Feart”, boerderij van de fam. Monsma. Juni '44 vindt hier een overval plaats van Landwachters op zoek naar Louis van Kollum, een ondergedoken joods jongetje; ze vinden hem echter niet.
O7	Politieagent Tump uit Ureterp kwam in deze omgeving om het leven.
O8	Lammechien van der Meulen - de Wit werd op 14 april 1945 tijdens schermutselingen tussen een groepje vluchtende Duitsers en het verzet door een verdwaalde kogel ter hoogte van, nu Breebergweg 8 , getroffen. In de woning schoonvader Aitze van der Meulen die wegens zijn ziekte verpleegde.
O9	Woning Harm Varwijk. Hier zijn melkbussen leeg gegooit tijdens de Melkstaking.
Oa	Woning fam. Simon van Hasselt, nu Mr. van Hasseltweg 11 , waar in de jaren dertig en in de eerste oorlogsjaren het joodse gezin Van Hasselt woonde. Simon van Hasselt was tot 20 februari 1941 hoofd van de school. Hij werd net als zijn echtgenote Geertje en beide dochters Hermi en Sophia op 12 februari 1943 vermoord in de gaskamers van het vernietigingskamp Auschwitz. Ter nagedachtenis zijn er “ Stroffelstienen ” geplaatst voor de woning in Waskemeer waar ze hebben gewoond. Op 27 maart 1943 dropte een Lancaster bommenwerper 30 fosforbommen in het weiland achter de zuivelfabriek, nu De Kromten . Geen gewonden.
Ob	Tijdens een vuurgevecht op 13 april 1945, rond middernacht, tussen Duitsers en Binnenlandse Strijdkrachten vlogen bij fam. Alle van der Wal, nu Mr. van Hasseltweg 9 , en fam. Auke Reinders, nu Mr. van Hasseltweg 7 , de kogels door de ramen.
Oc	Op 13 april 1945 werden door de Binnenlandse Strijdkrachten ongeveer 7 gearresteerde landwachters in de toenmalige Christelijke Lagere School ondergebracht en bewaakt, nu P.W. Janssenweg 4 .
Od	1. Woning fam. Offringa, nu Bisschopsweg 1 . Johnston verbleef hier een korte tijd, werd al gauw opgehaald en via weduwe Dijk-de Jongh, (Si) waar Stevens werd opgepikt, vervolgens zwijsend in het donker naar Donkerbroek gebracht, waar Stevens en Johnston elkaar pas hier herkenden! 2. Tijdens de oorlogsjaren zaten in de boerderij van fam. J. Boonstra, nu Oude Wijk 8 , veel onderduikers verscholen onder het hooi.
Oe	Woning “t Appelhofke”, nu Leidijk 30 . Tijdens de oorlogsjaren was dit de boerderij van Jan en Grietje Boonstra. Hier werden vanaf 1942 al veel onderduikers ondergebracht. Vanuit het huis werd een tunnel naar een bosje gegraven, waar holen werden gemaakt. In geval van nood kon hier ook in worden geslapen. Niemand weet hoeveel, maar in ieder geval 25 mensen, o.a. Joden en verzetsmensen hebben bij deze familie een veilige plek kunnen vinden. In 1991 werden Jan en Grietje voorgedragen voor de Yad Vashem onderscheiding. Bij een overval door Landwachters uit o.a. Haulerwijk wordt de joodse onderduiker Salomon Grünwald ernstige mishandeld en gearresteerd. Dit betekent feitelijk zijn doodvonnis, want via Westerbork gaat hij naar Auschwitz, waar hij op 4 jan '45 sterft.
Of	Dorpsstraat 50 Woning Hendrik de Weerd: hier werd aan een joods meisje en een joodse vrouw onderdak geboden en een Franse militair ook tijdelijk heen gebracht.
Og	Herdenkingsmonument Haule en met het Yad-Vashem monument op het graf van Ybe Westerhof en Anna Westerhof-Wijnstra.
Oh	Rendijk 4 (toen Weperpolder 436) hier heeft de fam. Y. Westerhof onderdak gegeven aan het Joodse echtpaar Van Kollum. Het zoontje van het echtpaar was ondergedoken bij de fam. Monsma.
Oi	Hier vond Hendrik Westerhof de vliegkaart van de Seattle Sleeper op het land van z'n ouders.
P2	Politieagent Cornelis de Vree bewaakte de woning van fam. Jan Fokkema, nu Hoofdweg-Boven 13 . Jan Fokkema werd gezocht wegens verdenking van ondergrondse activiteiten.
P3	Woning Politieagent Albert Kort.
P4	Woning Politieagent van der Velde.
Sa	Woning fam. Blaauw, nu Leeksterweg 53 . Zoon Sietze bracht Barker naar de fam. Doekele Fokkema.
Sb	Woning fam. Doekele Fokkema, nu Scheidingsweg 34 . Barker kreeg hier andere kleding en klompen!
Sc	Woning fam. Jacob Graanstra, nu Verlengde Scheidingsweg 60 . Johnston werd hier eerst opgevangen en verborgen in een hol in het heideveld naast de boerderij. Vanaf hier werd hij via Bakkeveen naar fam. Offringa in Haulerwijk-Beneden, nu Waskemeer, gebracht.
Sd	Bij fam. Ariën de Boer, nu Smidslaantje 21 , kreeg Stevens een overjas, zodat hij minder opviel. Stevens werd daarna meteen via fam. Abraham Dees, nu Mandefjild 10 , bij weduwe Dijk-de Jongh, nu Schansdijk 19 ondergebracht (zie Si).
Se	Boerderij van Abraham Dees waar Stevens werd heengebracht.
Sg	Boerderij Jacob ten Hoor. Waren tussenpunten waarlangs Stevens van Dees naar Weduwe Dijk werd gebracht.
Sf	Boerderij Kroeske (zie Sg).
Si	Woning van Albertje Dijk waar Stevens verbleef.
Sj	In verband met een razzia in Veenhuizen vluchtten Barker, Trombley en Reed en werden opgevangen door Petrus (Peet) de Boer, die ze vervolgens naar zijn vader Mindert bracht. Peet de Boer zat in het verzet en woonde op “ Hoeve ter Haule ”, nu Rendijk 6 . 11 dec '44 wordt vanuit Hoeve ter Haule de spectaculaire overval op de gevangenis van Assen gestart (voor deze overval werden hier vrachtauto's verstopt en voorzien van Duitse kentekens). Van 8 op 9 febr. '45 vindt er een grote overval plaats door landwachters en Duitsers. Peet is er niet en zijn vrouw weet door het raam te ontsnappen.
Sk	Woning van Rense Scheeringa; tweede verblijfplaats Barker.
So	Bij “De Wijkmeesterhoef” is Jans Assies opgepakt en afgevoerd naar Neuegamme, waar hij gestorven is.
Sr	Bij de ingang van de gevangenis was een winkeltje van Emo Paapst, het was de tweede verblijfplaats van Barker.

Daarbij gaan Leo zijn gedachten in Friesland natuurlijk wel eens terug naar Amsterdam: *“In Friesland ruik ik het gras, in Amsterdam ruik je de burens.”* Toch mist hij natuurlijk ook zijn familie en vraagt zich af wat er met zijn familie met een volgende razzia zal gebeuren.

Mauk schrijft na terugkomst van Leo: *“Ik zou jullie willen schrijven hoe ik Leo vond toen hij thuiskwam zoals ik hem nog nooit gezien had. Toen hij ging, zwak, ziek en in elkaar gedoken, 's morgens nog vol gepropt met medicijnen, toen huilde het diep binnenin me. De dokter vond het een gewaagd iets om hem naar een boerderij te laten gaan, maar we waren het erover eens, dat we het moesten proberen. Hier ging het absoluut mis. En toen hij terugkwam toen kreeg ik weer de tranen in mijn ogen en dat niet alleen omdat mijn oudste er weer was, maar hoe hij was. Zijn ogen helder en vrolijk, zijn rug rechtop, armen en benen dikker dan ik ze ooit van hem heb gezien. Het was een totaal ander kind. De dokter feliciteerde me met die verbetering. En voor ons is het een bewijs, dat hij zodra we uit de Amsterdamse lucht weg zijn, ook voorgoed beter zal worden.”*

Ondertussen in Duitsland

Eb werkt inmiddels, vanaf juli 1943, in Duitsland bij een boer in Uber Dülmen in Westfalen. Zijn zwager Jan Kroes werkt bij een boer in Coesfeld, zo'n 10 km daarvan verwijderd. Bij aankomst bij de boer waar hij werkzaam zal zijn wacht hem een verrassing: 2 andere Haulerwijkers, Sieger en Folkert Dijkstra, zijn daar ook werkzaam. In de praktijk doen ze alle voorkomende werkzaamheden op de boerderij. Relatief gezien zitten ze daar veilig en krijgen ze voldoende te eten en te drinken.

Eb schrijft regelmatig brieven naar zijn familie. De brieven beschrijven de moeilijke omstandigheden en de zorgen over de situatie thuis en in Amsterdam. In een brief van 11 november 1943 schijft Eb dat een eventueel verlof er voorlopig niet in zit vanwege het feit dat er volgens de Arbeidseinsatz op dat moment sprake is van mond-en-klauwzeer in Friesland, wat maakt dat men niet met verlof kan gaan naar dat gebied.

Ondertussen in Amsterdam

De familie Cappel blijft worstelen met de moeilijke omstandigheden in Amsterdam. Mauk werkt op Schiphol en moet daar o.a. bomkraters dichten (*“Om 6 uur de deur uit en 's avonds om half negen weer thuis. 2 uur lopen heen, hard werken en dan weer 2 uur lopen terug.”*). Hij probeert te overleven te midden van de voortdurende

dreiging van deportatie. De beide families corresponderen nog steeds met elkaar, zodat over en weer nieuwtjes en zorgen worden uitgewisseld. Er gaan voedselbonnen naar Amsterdam en er worden plannen gemaakt om elkaar over en weer te bezoeken, maar er zijn ook veel praktische bezwaren. In mei 1944 brengt dochter Trudi, waarschijnlijk gebracht door moeder Jo, dan toch een bezoek aan Haulerwijk.

Eb terug in Haulerwijk

Hij maakte zich al zorgen vanwege de vele malen uitstel door Mond-en-klauwzeer in Friesland maar Eb krijgt een “Urlaubschein” van 18 mei tot 1 juni 1944.

Het zal voor Eb uiteindelijk een definitief verlof worden; hij zal in de oorlog niet meer teruggaan naar Duitsland. Hij keert terug naar de boerderij waar er voor hem ook op een ander front een spannende tijd aanbreekt: hij leert de vrouw kennen waar hij in Duitsland (als correspondent) al eens een bericht van had ontvangen: de uit Donkerbroek afkomstige, maar dan in Leeuwarder wonende en werkzame Jeltje Vries.

Urlaubschein voor Eb, geldig van 18 mei tot 1 juni 1944.

Hongerwinter in Amsterdam

De hongerwinter van 1944-1945 is bijzonder zwaar voor de familie Cappel. Ze krijgen hulp van de familie

Huizenga, die naast bonnen ook voedsel probeert te sturen. De brieven beschrijven de extreme ontberingen en de hoop op bevrijding.

Een citaat uit de brief van 30 december 1944: “... *allereerst wens ik jullie het allerbeste voor het Nieuwe Jaar en dat nu eindelijk maar eens een einde aan al de ellende mag komen en Vrede en Vrijheid weer in deze landen de plaats komen innemen van slavernij en verdrukking. Jammer dat het onmogelijk was om aardappels over te sturen want hier in Amsterdam is het meer dan treurig. Geen gas, geen licht, geen vuur en haast geen eten.*” Er volgt een uitvoerig relaas over het eten en de extreme prijzen van het eten. Hij vervolgt met: “*Een zwarte handelaar kan dat betalen, ieder gewoon mens lijdt honger. We zijn dus absoluut aangewezen op onze bonnen. Mijn vrouw en m.n. schoonzuster trekken er samen nogal eens op uit naar Edam en Volendam om te trachten door ruilen iets te krijgen maar meestal is het mis. Verleden week is ze met haar wrakke fiets (ze rijdt zonder banden enkel op de velgen) in de vaart geraakt, kopje onder. Op een boerderij hebben ze haar geholpen, warme koffie gegeven en bij het vuur laten wachten tot mijn schoonzuster droge kleren gehaald had. Het is goed afgelopen maar zo'n avontuurtje valt in december niet mee. Ondanks alles blijven we moed houden en vertrouwen we op de goede afloop. Nu is er weer een oproep van mannen van 17 tot 40 jaar. Ik ben 39. Jullie weten nu ook wat razzia's betekenen. Blijf maar zolang mogelijk uit hun handen.*”

In een brief van 6 april 1945 schrijft Mauk: “*Dank voor het voedsel wat o.a. via een schipper is aangekomen. We huilden van blijdschap. We werden gistermorgen verrast door de mededeling dat we op het schip Geeske, dat pas na 6 weken Amsterdam bereikt had, een zak konden afhalen. We zijn er geweldig blij mee: kaas, spek en tarwe zijn prachtig gebleven en we hebben er meteen van gesmuld. Heel erg blij waren we met het feit dat die schippers, waarvan we de naam noch het schip wisten, eerlijke betrouwbare mensen bleken te zijn die jullie vertrouwen niet beschaamd hebben. De winter die wij doorgemaakt hebben in Amsterdam is niet te beschrijven. Geen kolen, geen brandstof, weinig eten, geen licht, dag aan dag razzia's. Met mijn vrouw die in Juni onze nieuwe baby verwacht, slopende tochten op kapotte fietsen zonder banden. Een bod van nfl 175 op een konijn werd geweigerd. De sterfte is gestegen tot 572 sterfgevallen per week. Hout voor kisten is er niet meer. De rijkere mensen worden begraven in kartonnen dozen, de anderen in een paar lakens gewikkeld. Bomen zijn er niet*

meer. Alle parken en plantsoenen zijn stinkende vuilnisbelten geworden.”

De bevrijding

Na de oorlog proberen de beide families hun leven weer op te pakken. In het geval van het gezin Cappel is de wetenschap dat met name Mauk uit de handen van de bezetter is gebleven het allergrootste goed; mogelijk zelfs een klein wonder. De logische stap direct na de oorlog voor het gezin is om terug te verhuizen naar Bakkum, wat ze dan ook doen maar daarmee zijn de oorlogswonden niet geheeld. Leo Cappel schrijft in zijn biografie over zijn vader dat deze na de oorlog last heeft van nachtmerries. Hij besluit naar een specialist te gaan van het ziekenhuis in Alkmaar. Daar krijgt hij een elektroshockbehandeling om hem te proberen af te helpen van de ergste nachtmerries.

Eb en Jeltje komen na de oorlog in een volgende fase van hun leven. De oorlog heeft zeker indruk gemaakt en Eb heeft zeker niet voor z'n plezier in Duitsland gezeten en hij heeft ook niet alles wat hij beleefde in een brief gezet, maar hij maakte zich waarschijnlijk gedurende die periode meer zorgen over de toestand van de familie in Haulerwijk en de toestand van de familie Cappel in Amsterdam. Eb en Jeltje trouwen in 1947 en beginnen aan een nieuw hoofdstuk in hun leven.

Naschrift

Hier is de bijzondere band beschreven tussen de families Huizenga en Cappel en hoe deze band hen hielp de oorlog te overleven. Voor de familie Cappel was de band met Friesland één van hun levenslijnen. Wat de familie Cappel ook hielp, was niet alleen de wil om te overleven, maar ook creativiteit in oplossingen en niet in de laatste plaats ook een portie geluk...

Bronnen:

- Brieven & briefkaarten & oude documenten uit eigen archief (van Albert Huizenga & Myrna Cappel);
- Biografie van Leo Cappel (2015) - <https://www.amazon.com/LIKE-GUARDIAN-Leo-J-Cappel-ebook/dp/B0089JC872>;
- Boek Jodenkampen (2003) van Niek van der Oord – eerste druk blz 30, 31, 32 en blz. 319, 320, 321;
- Een bezoek van Albert Huizenga aan Niek van der Oord in januari 2025;
- Web-artikel Leo Cappel - <https://www.zuidelijkewandeweg.nl/archief/ingezonden/103.htm>

Opmars Canadese Bevrijders

april 1945

Tijdens de bevrijding van Noord-Nederland in de Tweede Wereldoorlog speelden Canadese militairen een belangrijke rol. In april 1945 leidden de Canadese troepen de aanval als onderdeel van de geallieerde campagne om Friesland te bevrijden. De redactie vond, dat in deze Spitwurk, die immers in zijn geheel gewijd is aan 80 jaar bevrijding, ook plaats moet zijn voor een verhaal over “onze” bevrijders.

Het artikel is een bewerking van een vergelijkbaar verhaal op de website van de Historische Vereniging Haulerwijk e.o. Het was oorspronkelijk de bedoeling om dit te presenteren op een ledenvergadering, maar als gevolg van de Corona-maatregelen is dit er destijds niet van gekomen.

Inleiding

Over de opmars van de Canadezen in Friesland in 1945 is het nodige bekend. Het bijgaande overzichtskaartje geeft van deze troepenbewegingen een goede indruk. Veel informatie is terug te vinden op de website van Library and Archives Canada, maar ook andere websites en archieven zijn voor dit artikel geraadpleegd. Onder meer is gebruik gemaakt van dagrapporten (waarin de vorderingen van die dag aan het hoofdkwartier werden gerapporteerd) en van kaarten, routes, foto's, tekeningen enzovoort.

Het is goed om te bedenken dat deze eerste lichterij Canadese verkenningseenheden een belangrijke rol speelden bij het in kaart brengen van bruggen en overgangen om ervoor te zorgen dat ze geschikt waren voor zware tanks. Ze hadden dus niet direct de opdracht om terrein te veroveren, maar om te zorgen dat er een alternatief achter de hand was als er in de opmars een probleem elders optrad. Daarnaast was het handig te weten, of er eventueel bewapende mensen van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) aanwezig waren voor bescherming van belangrijke objecten. Daarom werden er contacten met lokale BS gelegd om zoveel mogelijk die overgangen te bewaken en te beschermen. Daarna ging deze eerste lichterij Canadezen vaak in hoog tempo verder. Het duurde dan ook vaak een paar dagen voordat alle plaatsen door de Canadezen bezocht waren om echt orde op zaken te stellen. Meestal waren dit dan ook andere Canadese militaire onderdelen.

4 Squadrons

De in dit gebied aanwezige Canadese militairen waren onderdeel van het 1 Canadian Armoured Carrier Regiment R.C.D. (The Royal Canadian Dragoons). Dit regiment bestond uit 4 squadrons: A, B, C en D. Ooststellingwerf is bevrijd door squadron B.

De RCD vormen een gemotoriseerde verkenningseenheid van in totaal ongeveer 300 man. Ieder squadron telt ongeveer 75 man, waarvan 60 in het veld inzetbaar zijn: De rest, 15 man, zorgt voor transport en allerlei diensten (koks etc.).

Ieder squadron telt ca. 20 voertuigen: 8 *staghounds* (een grote pantserwagen met een 37 mm-kanon en drie machinegeweren), 8 *scoutcars* (lichte pantserwagens), 2 *half-tracks* (halftrupsvoertuig of half-track is een (pantser) voertuig dat van achteren voorzien is van rupsbanden en van voren van een paar wielen) en enkele jeeps.

Franse Para's in Diever

Franse SAS-parachutisten, onderdeel van de operatie "Amherst", hielpen de Canadezen bij hun opmars. In het kader van Amherst werd besloten in Drenthe deze para's in te zetten om verwarring in de Duitse gelederen te zaaien en een snelle opmars van de geallieerden mogelijk te maken. Zij moesten proberen de vijand op alle mogelijke manieren tegen te werken en de hoofdwegen te beveiligen tegen Duitse vernielingen, zoals het opblazen van bruggen. Bovendien moesten ze vijandelijke doelen aanvallen.

Zo waren in de nacht van zaterdag 7 op zondag 8 april 1945 Franse parachutisten in de omgeving van Diever gedropt. Volgens plan hadden deze para's nabij 'Us Blau Hiem' in Oude Willem bij Appelscha moeten landen, en dus konden zij zich in eerste instantie niet goed oriënteren. Zondagochtend kwamen zij in contact met wandelaars en toen werd hen duidelijk waar zij beland waren.

Zij werden in contact gebracht met de plaatselijke leden van de, toen nog ondergrondse, Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (BS). De aanwezigheid van de para's kon niet verhinderen dat de brug bij Diever door de Duitsers (al eerder?) was opgeblazen, maar vanwege de Franse para's vreesden de inwoners van Diever voor wraak

van de Duitsers. Diverse inwoners waren dan ook al richting Dwingeloo gevlucht.

De Canadezen stonden op 11 april 1945 reeds in de omgeving en wilden doorstoten Friesland in. Het was hun bedoeling om verderop, over nog bestaande bruggen, Friesland binnen te trekken. Omdat de brug naar Diever eruit lag, leek de eerstvolgende mogelijkheid voor een opmars naar het noorden de brug bij Hijkersmilde. Maar de uit Diever gevluchte mensen verzochten de Canadezen, met het oog op de gevreesde, te verwachten wraak van de Duitsers, toch eerst naar Diever te gaan. Bij deze gevluchte inwoners uit Diever was ook ingenieur Kroese. Hij stelde voor om een noodbrug te maken. Daar werd door de Canadezen akkoord meegegaan, mits die voor de volgende morgen 7:30 uur klaar zou zijn. Dat lukte uiteindelijk net op tijd. De 12e april ging de Canadese opmars dan ook verder naar o.a. Diever, Meppel, Mildam en Heerenveen, waar men overnachtte.

13 april 1945: Ooststellingwerf bevrijd!

Op 13 april trokken de Canadese troepen verder vanuit Heerenveen naar het noordoosten: via Oldeberkoop en Makkinga naar Oosterwolde, waar ze rond het middaguur arriveerden; hier werd ook het tijdelijke hoofdkwartier ingericht. In het betreffende dagrapport staat aangegeven dat de Canadezen door de inwoners van de dorpen hartelijk werden verwelkomd, maar dat dat voor zowel voor de militairen als voor de inwoners niet zonder gevaar was omdat de bezetter nog steeds hier en daar aanwezig was.

Het was overigens meester Voortman (hoofd van de CVO-school in Haulerwijk, tijdens de oorlog ondergedoken) die de nog in de streek aanwezige Franse para's naar Oosterwolde en in contact met de Canadese troepen bracht.

MR 922838 Sheet M1 1/100000	13 Apr 45	"D" Sqn was brought in for a day's rest and refit area R H Q. "B" Sqn ordered to continue pressure to the NW on axis as shown on marked map att as appx 6A. "C" Sqn ordered to send patrols SW toward MEPPPEL MR 9556 on main rd to contact fms approaching from the South before exploiting further North. R H Q moved on to area OLDEBERKOOPE MR 922838. The greeting given by the overjoyed population of the towns the Regt passed through were such as to be dangerous both for themselves and the tps in the vicinity of enemy posns. However their information ref enemy posns, strength and arms was very valuable in many instances. "B" Sqn advanced at first light to OOSTERWOLDE MR 030894 VIA OLDEBERKOOPE - MAKKINGA where Sqn HQ was established. 1 and 4 tps recce SE to APPELSGA MR 076850 were contacted by FRENCH PARATPS who reported all well. A patrol was sent NE to BENEDEN-HAUWERWIJK MR 025967 where a bridge was found intact and 11 DUTCH LANDWARCHEN captured. The furthest point reached was intact bridge at MR 975029 during the day. The Sqn firmed up at OOSTERWOLDE for the night. "C" Sqn had the job of mopping up area STEENWIJK MR 9067 and contacting fms moving up from the South before further exploitation Northward could be made. Recce patrols proceeded to MEPPPEL MR 9556 without incident and there met advance elements of the Toronto Scottish Regt. The Sqn then moved into conc on the NW of MEPPPEL MR 823772 and remained for the night. "D" Sqn moved back to OLDEBERKOOPE MR 922838 for a well deserved 24-hour rest and refit. Here a very impressive burial service for Tpr W R G Berry, killed the previous day, was held. The entire civil population turned out in genuine sympathy to pay their respects. The C O attended and the Sqn Comd read the burial service.
-----------------------------------	-----------	--

Dagrapport 13-04-1945: Hierin wordt o.a. de opmars van Squadron B via Oldeberkoop en Makkinga naar Oosterwolde genoemd, maar ook dat een patrouille naar Beneden-Haulerwijk (Waskemeer) werd gezonden. De vertaling luidt als volgt:

"D" Sqn werd binnengebracht voor een dag rust en refit gebied RHQ. "B" Sqn gaf opdracht om druk te blijven uitoefenen op het NW op de as zoals aangegeven op de gemarkeerde kaart bij benadering 6A. "C" Sqn gaf opdracht om patrouilles naar het ZW te sturen richting MEPPPEL MR 9556 op de hoofdweg om contact te maken met formaties naderend vanuit het zuiden alvorens verder naar het noorden te exploiteren. RHQ trok verder naar gebied OLDEBERKOOPE MR 922838. De begroeting door de overgelukkige bevolking van de steden waar het Regt doorheen trok, was gevaarlijk voor zowel henzelf als de troepen in de buurt van vijandelijke posten. Hun informatie over vijandelijke posten, sterkte en wapens was echter in veel gevallen zeer waardevol. "B" Sqn rukte bij het eerste licht op naar OOSTERWOLDE MR 030894 VIA OLDEBERKOOPE MAKKINGA waar het Sqn HQ (Hoofdkwartier) was gevestigd. 1 en 4 tps verkenden ZO naar APPELSGA MR 076850 werden gecontacteerd door Franse para's die meldden dat alles goed was. Een patrouille werd naar het noordoosten gestuurd naar BENEDEN-HAUWERWIJK MR 025967 waar een brug intact werd aangetroffen en 11 Nederlandse Landwachten gevangen werden genomen. Het verste punt dat bereikt werd was de intacte brug bij MR 975029 gedurende de dag. Het Sqn verstevigde zich in OOSTERWOLDE voor de nacht. "C" Sqn had de taak om gebied STEENWIJK MR 9067 op te ruimen en contact te leggen met de formaties die vanuit het zuiden optrokken voordat verdere exploitatie in noordelijke richting kon worden uitgevoerd. Verkenningpatrouilles gingen door naar MEPPPEL MR 9556 zonder incidenten en ontmoette daar vooruitgeschoven elementen van het Toronto Scottish Regt. Het Sqn ging toen over op conc in het NW van MEPPPEL MR 823772 en bleef daar voor de nacht. "D" Sqn ging terug naar OLDEBERKOOPE MR 922838 voor een welverdiende rust van 24 uur en een opknapbeurt. Hier werd een zeer indrukwekkende begrafenisdienst gehouden voor Tpr WR G Berry, de dag ervoor gesneuveld. De hele burgerbevolking kwam in oprecht medeleven opdagen om hun respect te betuigen. De C O was aanwezig en de Sqn Comd las de begrafenisdienst voor.

Beneden-Haulerwijk/Waskemeer

Vanuit Oosterwolde ging een groep verder naar Appelscha; een andere patrouille ging richting Waskemeer (Beneden-Haulerwijk), waar ze rond 13:00 uur aankwamen. De daar aanwezige brug was nog intact. De Canadezen reden over de brug richting de melkfabriek (nu: Mr. Van Hasseltweg). Daar kwamen ze tot de ontdekking dat ze niet verder konden, maar op dat moment kwamen er een viertal landwachters aanfietsen. De Canadezen richtten hun wapens op het viertal. Ze werden verzocht op de grond te gaan liggen, de fietsen en wapens werden hun afgenomen. Die werden aan de BS ter beschikking gesteld.

Brug Beneden-Haulerwijk; achter de brug is vaag een Canadees voertuig zichtbaar. Foto Menno Oosterhof.

30

Ze werden onder in de wal van de vaart geplaatst, de bewaking werd gedaan door de BS.

Lang bleven de Canadezen niet; ze gingen verder over Bakkeveen en het Voorwerk naar Frieschepalen en dan door richting Marum. Daarna gingen ze terug richting Bakkeveen en zo verder naar Oosterwolde. Op deze terugweg werd nog een Duitse soldaat gevangen genomen en naar Oosterwolde gebracht.

In Waskemeer waren er inmiddels nog een aantal Duitsgezinde Nederlanders (NSB-ers) gevangen genomen door de BS. Het staat vast dat er 1 Duitser (gevangen genomen bij De Wilp) en deze “7 van Waskemeer” via Oosterwolde naar Oldeberkoop zijn overgebracht, waar krijgsgevangenen uit de directe omgeving verzameld werden. Deze krijgsgevangenen waren vaak Duitsers, maar soms ook Nederlanders die vrijwillig bij de Waffen-SS, het NSKK of bij de Nederlandse Landwacht dienden.

Executies bij Oldeberkoop

Niet veel later werden deze krijgsgevangenen weer weggevoerd, vermoedelijk met als doel om ze naar een echt gevangenkamp in Vledder te brengen. Maar daar zouden de mannen nooit aankomen. Zij werden alle tien in het Koepelbos net buiten Oldeberkoop zonder enige vorm van proces doodgeschoten.

Lang werd gedacht dat de Canadezen verantwoordelijk waren voor deze onrechtmatige executies (zie bericht LC dd 16-09-1982).

Maar in 1995 werd duidelijk dat de Canadese betrokkenheid minimaal was. Verhalen over betrokkenheid van twee voormalige verzetslieden werden bevestigd toen één van hen bekende de schoten te hebben gelost;

zie Wal, Luitzen van der / Friese Verzetsstrijders WO2 / Historie-Friesland... | Spanvis.com. Naast zichzelf waren een collega, een Canadese chauffeur en enkele mannen die de graven hadden gedolven bij de executie aanwezig. Of de 8 mannen “van Waskemeer” ook onder die doodgeschoten personen waren is niet duidelijk geworden; hoogstwaarschijnlijk wel, in ieder geval had één persoon papieren op zak die in Haulerwijk waren afgenomen, maar volledige duidelijkheid is hier niet over. Tot nu toe is duidelijk dat 8 namen van de 10 gedode personen bekend zijn; van twee is de identiteit nog steeds onbekend.

Vervolg Canadese verkenningen

Naast de hiervoor beschreven route van de Canadezen naar Marum (en terug) vonden er meer verkenningen plaats. Eentje daarvan ging vermoedelijk via Haulerwijk en Zevenhuizen naar Roden en Norg, maar de precieze route daarvan is niet bekend (maar wel zo goed mogelijk gereconstrueerd).

Confrontaties met Duitse terugtrekkende militairen

De nog in Zuidoost-Friesland aanwezige Duitse troepen kwamen steeds meer in het nauw. Zij zochten dan ook een uitweg naar het noorden, weg van de uit het zuiden oprukkende geallieerden. Zo ook de Duitse bemensing van het vliegveld in Peest.

In Waskemeer komt het daarbij tot een treffen met de lokale BS. Het is dan ongeveer 23:30 uur (13 april) als de BS de Duitse manschappen ziet aankomen. De BS wil voorkomen dat de Duitsers de brug gaan opblazen

Op 13 april zijn bij Oldeberkoop (. . .) tien „foute” Nederlanders van wie er acht in het uniform van de Landwacht, twee in dat van de Grüne Polizei waren aangetroffen, doodgeschoten; die tien waren door BS’ers gearresteerd, werden door dezen overgedragen aan Canadese militairen en die Canadezen, geprikkeld door het feit dat een van hun makkers daags tevoren in die buurt was gesneuveld, plaatsten de tien voor een vuurpeloton.
In opdracht van de procureur-generaal bij het gerechtshof te Leeuwarden werd dit gebeuren in 17 door de rijkspolitie onderzocht; zij kwam in haar rapport tot de conclusie dat BS’ers geen aandeel hadden gehad aan het doodschieten van de tien.

Leeuwarder Courant dd 16-09-1982

Bij het vertrek van de Canadezen.

De commandant van de alhier gelegerde Canadezen zond een afscheidsbrief aan den Burgemeester onzer gemeente, waarvan de inhoud vertaald als volgt luidt:

Op 29 November 1945 zal de „A” Company van het Westminster Regiment (Motor) uit Oosterwolde vertrekken voor de eerste etappe naar huis.

Wij zien natuurlijk allen vurig naar onze terugkeer uit, omdat de meesten van ons gedurende verscheidene jaren weggeweest zijn, doch tezelfder tijd hebben wij een gevoel van spijt, al onze vrienden hier achter te laten. In het leger gedurende perioden van training en gevecht, worden de legereenheden bijna voortdurend in beweging gehouden en voor velen van ons was ons verblijf in Oosterwolde het langste sinds we ons vaderland verlieten. Gedurende dit verblijf hebben de burgers van Oosterwolde hun huizen voor ons geopend, voor de soldaten gezorgd, hebben hen ingekwartierd alsof zij leden van hun eigen familie waren,

in het kort zij hebben ons een thuis gegeven ver van huis.

Wij begrijpen hoe de Nederlanders geleden hebben gedurende de lange jaren van de oorlog en hoe noodzakelijk het geweest is levensmiddelen, kleding en andere levensbehoeften tot het uiterste te rantsoeneren. Dit alles maakt ons zeer dankbaar voor het onthaal, dat we hier hebben ontvangen. Het is niet gemakkelijk voor U geweest en we waarderen Uw vriendelijkheid en mildheid meer dan we kunnen zeggen.

Nu we op het punt staan te vertrekken, wensen we U oprecht dank te zeggen en we hopen, dat het niet te lang zal duren, dat het Nederlandse volk weer dezelfde welvaart mag genieten als die van voor de oorlog. We zullen de zeer plezierige tijd, die we in Oosterwolde hebben doorgebracht, niet vergeten en we hopen, dat U het zich op dezelfde wijze zult herinneren.

(get.) J. E. OLDFIELD,
Capt.

A/OC „A” Company
The Westminster Regiment (M)
Canadian Forces in the
Netherlands.

Nieuwe Ooststellingwerver: Canadezen spreken dank uit voor ontvangst en verzorging in Oosterwolde.

en proberen hen dan ook tegen te houden. Het komt tot een vuurgevecht, maar de Duitsers zijn beter getraind en beter bewapend, dus de BS moeten ze laten gaan. Helaas komt Lammechien van de Meulen-De Wit door een verdwaalde kogel hierbij om het leven.

De Duitsers gaan vervolgens verder via Bakkeveen en Wijnjewoude richting Ureterp.

In Ureterp was het inmiddels ook tot een confrontatie tussen BS en Duitsers gekomen, waarbij door de BS Duitsers gevangen waren genomen en ook een aantal Landwachten was opgepakt. Maar wat nu te doen? De Canadezen waren wel in aantocht, maar nog niet tot Ureterp gevorderd. Daarom wordt besloten om 2 leden van de BS op pad te sturen naar Donkerbroek om contact met de daar gestationeerde Canadezen te leggen en hun hulp in te roepen. Hiervoor geven zich op de politieagent Cornelis Tump en de onderduiker Pee Leenes. Zij gingen op 14 april even na middernacht op de fiets richting Waskemeer. Zie voor de afloop van deze onfortuinlijke nachtelijke onderneming het afzonderlijke artikel “*Het verhaal van wachtmeester Tump*”.

Vervolg 14 april

Op 14 april vertrekken al heel vroeg in de ochtend Canadese verkenningseenheden vanuit hun rustplaats Mildam/Heerenveen via Donkerbroek naar Ureterp. Er vindt bij de brug in Donkerbroek nog een kort vuurgevecht plaats maar in Ureterp komt het tot een heftige confrontatie met dezelfde Duitsers die eerder al door de BS in Waskemeer waren beschoten.

Deze Duitsers hadden, toen ze Ureterp bereikten, na een gevecht met de BS (waarbij een aantal BS sneuvelden) de tijdens de vorige dag gevangen genomen Duitsers en Landwachten in eerste instantie bevrijd. Ze zijn zich aan het voorbereiden om te vertrekken als de Canadezen het dorp inrijden. Onmiddellijk beginnen ze op de Duitsers te schieten die noodgedwongen dekking moeten zoeken. Maar de overmacht en vuurkracht van de Canadezen is te groot. Alle Duitsers en Landwachten worden gevangen genomen en ontwapend. De BS neemt de bewaking weer over.

De Canadezen gaan dan verder via Drachten naar het noorden. Het volgende hoofdkwartier van het B-squadron wordt gevestigd in Suameer.

Niemandslaan

Zoals al aangegeven waren de Canadese acties in ons gebied op 13 april duidelijk bedoeld als een verkenning. Het was niet de bedoeling om het gebied direct te ‘bevrijden’ en meteen onder controle te brengen en te houden. Ze dachten meer in militair-strategische termen over de opmars. De bevolking heeft de acties weliswaar ervaren als ‘de bevrijding’, maar dat viel in de praktijk een beetje tegen. De volgende dag waren de Canadezen verder westelijk al op weg naar het noorden van Friesland en Groningen. Onze regio deed die zaterdag niet meer mee en was eigenlijk ook nog de zondag een onzeker Niemandslaan. Pas in de loop van de week volgend op 13 april 1945 kwamen de vaste Canadese legeronderdelen, die ons militair gezien bevrijden. Dit was een andere Canadees legeronderdeel: het Westminster Regiment (Motor), onder leiding van Captain J.E. Oldfield met Norg als hoofdkwartier. De leden van dit regiment werden in deze streek ingekwartierd, zoals in de werkplaats van de familie Hof en de CVO-school.

Eind aan de oorlog

Op 18 april was de hele provincie Friesland met uitzondering van de Waddeneilanden bevrijd. In vergelijking met andere provincies werd er in Friesland weinig gevochten. Over het algemeen waren de paar duizend Duitse troepen, die Friesland niet hadden kunnen ontvluchten, door de Canadezen relatief snel verslagen.

De commandant van de Royal Canadian Dragoons, Lieutenant Colonel Landell, preees de acties van het verzet door te stellen dat "Friesland zichzelf bevrijdde" ("Friesland liberated herself"). Hoewel dat wellicht wat overtrokken was, versnelden de acties

van het Friese verzet zonder meer de bevrijding. En het beperkte het aantal slachtoffers aan geallieerde kant.

Bij confrontaties met Duitse troepen en hun Nederlandse handlangers verloren zeker 31 verzetsmensen hun leven. Aan geallieerde kant sneuvelden tenminste elf Canadezen en één Fransman. Bij de gevechten en beschietingen vielen ook tientallen burgerslachtoffers. Het aantal slachtoffers aan Duitse kant is niet bekend, maar vermoedelijk liep dat aantal in de honderden. Met 320 vernielde en 4000 beschadigde woningen en 80 vernielde bruggen was Friesland materieel de minst beschadigde provincie van Nederland.

Veel Duitse militairen maakten zich uit de voeten in de richting van het westen van het land. Harlingen, Makkum en Lemmer werden verzamelaarsplaatsen voor zich terugtrekkende Duitse troepen. Van daaruit probeerden ze per boot over het IJsselmeer of via de Afsluitdijk richting Noord-Holland te ontkomen. Ook de Waddeneilanden werden een toevluchtsoord voor collaborateurs en Duitse militairen. Hier liet de bevrijding langer op zich wachten. Op Terschelling werden de laatste Duitse troepen op 29 mei ontwapend door een Brits artillerieregiment. Twee dagen later staken de Britten van Terschelling over naar Vlieland en was ook de bevrijding van dat eiland een feit. Ameland was op 3 juni bevrijd.

Op Schiermonnikoog had het personeel van het beruchte Scholtenhuis, het SD-hoofdkwartier in Groningen, zich gevestigd. Na hun vertrek op 31 mei vierde het eiland feest, ondanks de zeshonderd nog aanwezige bezettingstroepen. Pas op 11 juni vertrokken de laatste Duitse

Op zondag 3 juni 1945 passeerden in Haulerwijk de eerste 10.000 Duitse krijgsgevangenen.

militairen van Schiermonnikoog en was Friesland helemaal vrij.

De meeste Canadese eenheden die Friesland hadden bevrijd, zetten na 18 april de strijd voort in Groningen en Noord-Duitsland. Hun oorlog eindigde op 8 mei 1945 toen de overgave van alle Duitse strijdkrachten van kracht werd.

Dank aan de volgende personen voor hun inbreng:

- J. Wagenaar;
- J. de Boer;
- J. Slofstra;
- L. Tiesinga;
- J. van Zinderen;
- G. Veen;
- W. van Snippenberg;
- G. Geersing.

Bronnen:

- Delpher;
- Spanvis;
- apeldoornendeoorlog.nl;
- www.bac-lac.gc.ca;
- www.friesland.nl;
- Vrienden 40-45 Tresoar;
- Stichting Friesland 40-45;
- Archief Historische Vereniging Haulerwijk en omstreken.

Het verhaal van wachtmeester Cornelis Tump

De periode rond 13 april 1945 was in onze omgeving heel onoverzichtelijk. Enerzijds waren de Canadezen bij hun opmars al tot onze regio gevorderd, anderzijds waren er ook nog Duitse troepen en Landwachten in onze omgeving actief en zeker nog niet verslagen (al was het wel duidelijk dat ze het onderspit gingen delven). In deze roerige periode zijn er de nodige slachtoffers gevallen, ook in onze nabije omgeving. De dood van één van deze slachtoffers, politieagent Cornelis Tump, was lange tijd “in nevelen gehuld”, maar is ten langen leste opgehelderd door één van de twee betrokkenen (Pee Leenes). Hier volgt de ontknoping.

Ureterp, 13 april

Op 13 april 1945 was het in Ureterp tot een confrontatie gekomen tussen zich terugtrekkende Duitse soldaten en de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). De BS kwamen als overwinnaars uit de strijd en namen de Duitsers en ook een aantal Landwachten gevangen.

Onder de leden van de BS-groep Ureterp waren ook twee onderduikers. Dit waren Pee Leenes en Koos ten Berge, twee studenten (en buurjongens) uit Groningen. Zij hadden de loyaliteitsverklaring niet ondertekend en liepen daarom het risico om opgepakt en weggevoerd te worden naar werkkampen in Duitsland. Na de nodige omzwervingen waren ze als onderduiker in Ureterp terecht gekomen, de een bij de familie Gooitzen Wagenaar en de ander bij familie Douwe Wagenaar.

Maar de situatie in Ureterp was hachelijk: konden deze gevangenen zo lang worden bewaakt door de BS totdat ze door de Canadezen werden afgelost?

In de nacht van 13 op 14 april 1945 besloot daarom P. Lourens, leider van de BS-groep Ureterp, dat twee vrijwilligers contact moesten zoeken met de Canadezen in Oosterwolde. Canadese verkenners hadden 's middags al contact gemaakt met de BS in Ureterp en Lourens wilde zo snel mogelijk steun in verband met de gevangenen.

Na overleg werd besloten dat Pee Leenes zich zou aanmelden als vrijwilliger; hij zou zich beter verstaanbaar kunnen maken in het Engels. Wachtmeester Cornelis (Kees) Tump was bereid om hem via omwegen bij de Canadezen te brengen; hij kende de omgeving immers goed. Samen vertrokken ze 's nachts op de fiets.

Tump dodelijk getroffen

Kort voor de brug van Beneden-Haulerwijk werden ze plotseling vanuit het struikgewas, links van de weg, aangeroepen met de vraag “Qui tombe?” Ze dachten met Franstalige Canadezen te maken te hebben, waarop Tump zich oprichtte en zei “Rijkspolitie Ureterp”. Direct hierop werd hij door twee schoten getroffen en sloeg hij tegen de grond. Leenes probeerde zich in veiligheid te brengen door zigzaggend weg te fietsen; hij werd beschoten en werd in zijn rechterbovenarm geraakt.

Via een zijweg (naar later blijkt de Sent Baronstraat) kwam hij bij een paar huizen, waar hij zich verborg. Er werd wel naar hem gezocht, maar hij werd niet gevonden. Vroeg in de ochtend passeerden nog een aantal Duitse

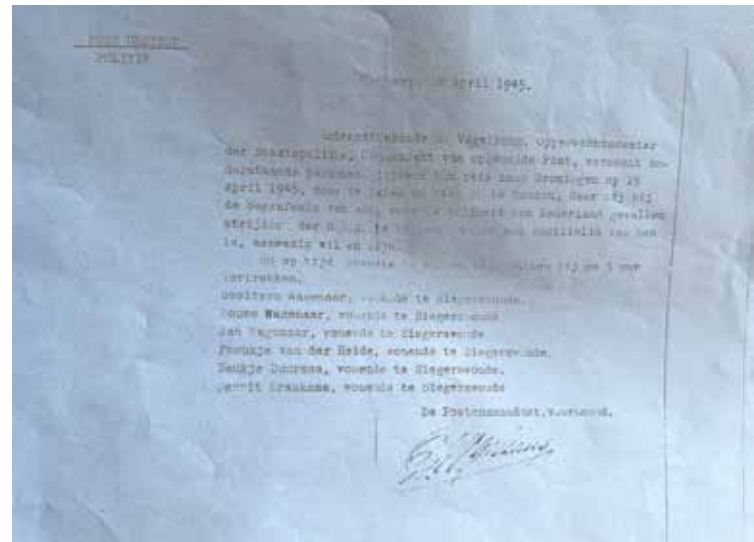
Café Gorter in Ureterp

soldaten over de weg naar Bakkeveen, maar Leenes werd niet opgemerkt.

Daarop zocht hij contact met de bewoners van de huizen in de buurt. Toen bleek hem, dat er 's nachts een gevecht tussen de BS en de Duitsers had plaatsgevonden om de brug in Beneden-Haulerwijk. De BS had daarbij de brug weten te behouden.

Leenes vertelde de BS wat hem en Tump was overkomen, waarop de BS het lichaam van Tump, dat de Duitsers op de weg hadden achtergelaten, hebben geborgen. In *Onze vrijheid moest duur worden betaald* van Bert van den Berg staat hier verder nog over: *“De OD-er Tump werd een huis binnen gedragen en daar de volgende morgen gekist, waarna in Haulerwijk de begrafenisvereniging werd gewaarschuwd, die met de lijkoets met paard verscheen met een gecharterde koetsier, die op een gegeven moment met de koets een te korte draai nam, waardoor deze kantelde. Met vereende krachten werd ze weer recht gezet waarna de kist in de koets werd geplaatst en de droeve tocht naar Ureterp een aanvang nam, waar bleek dat er nog drie verzetsstrijders in een gevecht met dezelfde Duitsers waren gesneuveld. De Duitsers die zich verschanst hadden in een café in Ureterp, werden door de Canadezen, die met tank en al het café binnenreden, gevangen genomen. Het café werd niet weer herbouwd. Vijf Duitsers lieten bij die gevechten het leven.”*

Leenes vertelde verder, dat kort na het bergen van het lichaam van Tump de Canadezen met tanks en wagens over de brug kwamen rijden. Hij is vervolgens op één van de tanks meegereden naar Ureterp. Al voor de aankomst in Ureterp begonnen de tanks te vuren, want de Duitsers bleken zich verschanst te hebben achter het kerkhof. Een korte hevige beschieting door de Canadezen leidde tot overgave van de Duitse manschappen. De meeste verdedigers van Ureterp waren gevlucht voor de Duitsers, zo ook commandant Lourens. Leenes werd daarom gevraagd te assisteren bij de bewaking van de Duitsers. Hierbij begreep hij van de Duitse commandant dat die de

leiding had over een groep soldaten uit de Elzas. Deze hadden ook een bijzonder accent. Pas later zou Leenes zich realiseren dat Tump en hij daarom in het Frans moesten zijn aangeroepen, waardoor de verwarring bij Tump moet zijn ontstaan.

Leenes' vriend, Koos ten Berge, bleek kort voor de Canadese inval te zijn doodgeschoten. Hij had zich overgegeven aan de Duitsers omdat hij gewond was geraakt aan zijn voet en niet had kunnen vluchten. De Duitsers executeerden hem ondanks zijn overgave. Het lichaam van Ten Berge is vervolgens naar Groningen gebracht en daar begraven, in aanwezigheid van zijn "onderduikfamilie" en bekenden uit Ureterp.

Bronnen:

- Pee Leenes;
- Sa! van 22 april 2020;
- Jelle Wagenaar;
- *Onze vrijheid moest duur worden betaald* (Bert van den Berg).

Herinneringen aan de bevrijding

Een aantal (oud-) Haulerwijksters vertellen over hun persoonlijke belevenissen rond het eind van de Tweede Wereldoorlog in Haulerwijk-Beneden en Haulerwijk-Boven, nu Waskemeer en Haulerwijk.

“Wij woonden aan de Leidijk in Beneden-Haulerwijk. Ik was 14 jaar aan het eind van de oorlog. Toen de oorlog begon logeerde ik bij Beppe. Oom Wietze zei: “Net bêst, no krije wy oarloch”. Bij Pake Boonstra was een radio. De Drentse knokploeg vergaderde bij ons thuis. Ik weet niet zoveel van de bevrijding hoor.....”

“Toen de Canadezen kwamen, hadden ze repen chocola bij zich. ’s Avonds kwamen we bij de school bij elkaar en wij gingen niet zo maar vooraan staan, wij waren heel bescheiden grootgebracht. Jan Visser, die stond al vooraan, riep toen: “Ha jim al sùkelade hân?”, toen kregen we ieder zo’n reepje chocola... heerlijk! We kregen nooit chocolade, hoogstens een kop “poeiermolke” op een verjaardag.” “Piet riep mij, hij kon niet in huis, of ik de sleutel had. Nee, ik had geen sleutel maar ik zei dat ik wel binnen kon komen en ging met hem mee. Dat vonden de anderen maar raar, ik ging zomaar met een vreemde man mee. Voor mij was hij niet vreemd want het was één van onze onderduikers. Hij was samen met Jan ondergedoken bij ons. Ze hadden elkaar leren kennen bij die beweging, ik weet niet meer hoe dat heet. Toen ze er achter kwamen

dat dat niet goed was, zijn ze er uit gestapt maar moesten toen wel weg natuurlijk. Ze waren lid van de KP, Piet had deze mee opgericht. Jan zei: “Meisjes, als we vrij zijn, neem ik jullie mee naar Haarlem en dan gaan we feesten!” Jan is gesneuveld bij Willemsoord. De KP-ers wachtten de Duitsers daar op en Jan werd gezien en neergeschoten. Zijn kleding e.d. werd bij ons gebracht en mijn moeder heeft het gewassen en verzorgd. Na de oorlog kwamen zijn vader en moeder op een motor met zijspan de kleding van Jan halen. Er is altijd contact gebleven. “Piet” en “Jan” waren hun onderduikersnamen. “Piet” heette Iepe Mulder en hij woonde in één van die huisjes die vroeger daar achter de kippenslachterij stonden.”

“We gingen naar groenteboer Kuiper en mochten daar in de etalage zitten. We waren al een keer door de moffen ondervraagd bij Lammert en zijn ouders maar dat kwam nu niet weer voor. Het was druk: verscheidene mensen werden opgepakt. Vrouwen en meiden werden ruw kaal geknipt. Mijn moe vond het beter dat we in de etalage zaten in plaats van overal bovenop te zitten. Iedereen werd opgesloten in het turfhok van onze school waar een ijzeren balk voor het raam werd geplaatst zodat niemand ontsnapte. Plotseling zag ik mijn Pa. Hij had een blauwe overal aan en een helm op. Een oranje band met “BS” om en een sten op zijn rug en een pistool aan een riem. Ik vloog de etalage uit en rende naar hem toe. Hij had geen tijd voor mij want er was nog veel te doen. Toen kwamen de Canadezen met tanks. We hadden ze nog nooit eerder gezien. De Jeeps hadden stampende motoren. Die dag kon niet meer kapot. Ik lag laat in bed maar slapen kon ik niet van al die geluiden.”

“Er werd feestgevierd in Boven-Haulerwijk. Douwe Offringa bracht ons er heen in een legerwagen. Bijma had ijsco’s, het was daar heel druk maar ik had een ijsco. Mijn broer vroeg of hij “..in slikje” mocht hebben en ik zei: “Nee hjer..”, hij deed het toch, het werd een hele grote “slik” en mijn ijsco was op....!”

“Vóór de oorlog hadden we elektrisch licht. Toen de Duitsers kwamen moesten we alles verduisteren met zwart papier, er mocht geen licht naar buiten schijnen. De straatlantaarns waren ook uit. “D'r stie sa'n carbidljochtsje op e tafel.”

“Er kwamen evacués uit Amsterdam. Die kinderen werden verdeeld in het dorp en bij ons kwam Freekie, ongeveer 6 jaar oud. 's Avonds kwam Tiete Veenboer bij ons vragen naar het jongentje. Wat bleek nou, bij hun was het oudere zusje van Freekie geplaatst en zij had beloofd Freekie niet alleen te zullen laten en nu huilde ze de hele tijd. Kootje Heinemans, haar opa en oma waren rijk. Na de oorlog zijn Annie en ik in Amsterdam naar de bioscoop geweest.”

“De vrachtauto van Wolter Bijlsma uit Beneden-Haulerwijk stond op het plein van Het Bruine Paard met opgepakte N.S.B'-ers er op. Zij moesten het Wilhelmus zingen, sommigen trilden er over. “Gerrit's Ale wie d'r ek by en krige in schop onder de kont fan Jan Bosma...!”. De ondergrondse had bij de ophaalbrug in de “feartswal” verzwaring gemaakt en een dikke paal aan de brug. Als het moest konden ze zo vluchtende Duitse soldaten tegen houden door de brug heel snel omhoog te laten gaan vanwege het extra contragewicht. Wij hadden toentertijd wel een paard en wagen voor het vervoer naar de boeren en die stonden dan bij pake en beppe gestald want hier was er geen ruimte voor. De wagen kon ook achteruit, handig. Hannie Beijert werkte bij ons en moest de N.S.B'-ers met paard en wagen naar het kamp in Fochteloo brengen. Hij kwam laat terug, de ondergrondse liet hem over de brug gaan maar er kwamen Duitsers aan en er ontstond een schietpartij. Hannie zette gauw paard en wagen in de “gloppe” naast Koops en vluchtte weg van het geweld. De volgende dag legde hij aan zijn baas uit wat er gebeurd was. Vader op zoek naar paard en wagen. Ze zouden wel richting Haulerwijk-Beneden zijn gegaan....! Vader is tot bijna aan Ureterp gefietst om zijn paard en wagen te zoeken. Het paard wist uit ervaring dat de wagen ook achteruit kon en was zelf naar huis gegaan. Paard en wagen stonden bij pake en beppe achter het huis (Norgerweg) en het paard stond mooi te slapen....! In de brugleuning en het huis van Van der Berg (pand Hoofdweg) zaten de kogelgaten”.

“Wij hadden Canadezen ingekwartierd met een medische post. 's Ochtends at ik voor het eerst witbrood, een lik roomboter erop en een plak cornedbeef. Ik at het op

met mijn ogen dicht. Ik had nog nooit zoiets lekkers gehad! Er stond ook een groot blik op tafel en ik kreeg weer brood met boter en jam uit dat blik. En 's avonds hadden we worstjes bij het eten: Porky Pork stond op het blik. Ik lustte er wel drie! Het blik bleef leeg lang als souvenir op tafel staan. De smaak van die eerste dag is nooit weer overschreden! Deed je een karweitje voor de Canadezen dan kreeg je, als je er om vroeg, sigaretten. Ik ken nog de merken: Plyer, The Grey's, Senior Servis en Bondstreet. Ik ging met een zoon van Bergsma naar een soort half open schuur en daar rookten wij ons helemaal beroerd. We waren zo misselijk dat we geen eten meer lustten”.

“De Duitsers trokken lopend terug naar huis. Bij de Elleboog was een rustplaats en er stonden tanks met Canadese soldaten aan de kant van de weg. Canadezen verbleven in scholen enz, zelfs in het hokje van Hanne van der Berg. Er was een majoor die bij Roffel kwam en twee dochters van Roffel mochten mee rijden in zijn pantserwagen. Bij de Elleboogsvaart wilde hij draaien maar de pantserwagen kiepte de vaart in. Timmy en Riekje verdronken en de majoor ook. “Twa lykweinen achter inoar, ik sjuch it nog sa foar my....”

“Franse parachutisten waren geland in het bosje aan de Rendijk. Op een boerenwagen werden gewonde soldaten naar het dorp gebracht, ze stonden in het steegje bij ons, dr.Beumer heeft ze behandeld. Ik meen dat er ook een dode gevallen was. Bij Tamminga zijn 4 Duitsers gevangen en gedood. Dat werd niet door iedereen goed gevonden omdat ze al ontwapend waren”.

“Mijn zus is geboren in februari 1945. Toen de bommen vielen zaten wij als kinderen samen met mem in de kelder.”

“Samen met mijn broer fietste ik naar Leek waar we op school zaten. Onderweg werden we aangehouden door landwachters. Ze wilden in onze actetassen kijken of er misschien iets in zat wat niet mocht, illegale blaadjes of zo. Later lachten we er om maar toen het gebeurde waren we best een beetje bang”.

“Twee keer is er terwijl ik mijn verjaardag vierde, een vliegtuig neergestort”.

“We stonden achter in de tuin toen de vliegtuigen (geallieerden) overkwamen, het was angstig. We zagen allemaal

lichtjes in de donkere lucht.
“Goed zo”, sei ùs heit”.

“De dode Duitsers werden naar het kerkhof gebracht, in het lijkhuisje. Later gingen we daar heen om te kijken. We tilden elkaar op om door het raampje te kunnen kijken. Ik zag vier Duitsers liggen met de helm over hun gezicht en ieder van hen had een groot vel papier op de borst liggen met de naam en zo. De jongste was 16 dacht ik. Het blijft altijd, dat beeld van die doden raak ik maar niet meer kwijt....”

“Achter de winkel van Spandaw hadden de Canadezen hun tankmunitie en spul voor vlammenwerpers opgeslagen. Daar lagen ook vaten in de hoek; misschien een stuk of twaalf. Met een stuk van een oude grendel en een halve baksteen kregen wij één van de vaten open; een beetje op de hand laten lopen en ruiken wat het was. Het zag er uit als witte stroop maar het rook naar solution. Gauw naar huis een oud Buisman blik opgehaald: dat vol laten lopen. (Degene waar ik dat mee deed was geloof ik, een Bertus. Hij was de zoon van de kastelein. Ze zijn later naar Tolbert verhuisd om daar een kroeg te beginnen, ik meende de Postwagen of Postiljon). Die Bertus had de volgende dag de vaten in brand gestoken. Ze knalden en vlogen boven Spandaw uit. Iedereen in rep en roer want de munitie van de tanks stond daar ook nog. Een stelletje dappere kerels (waaronder mijn Pa) waren er snel bij en haalden de munitie weg. Het was een enorme sensatie...!”

“De Canadezen kwamen en er werd gevraagd om een plekje. Lauri kwam bij ons in huis. Hij sliep in het bed van mijn broertje. Ik vond het best een beetje spannend. Als ik thuis kwam van school stonden zij in de rij naast ons huis om eten te halen en hadden wel aardigheid aan zo’n meisje als ik. Ze deden dan net of ik er niet langs mocht.... Ik leerde Engels op school en kon dus wel wat verstaan van wat ze zeiden. In het “Bruine Paard” waren veel Canadese soldaten, er werd gedanst. Dat mochten wij eigenlijk niet en ik kon ook helemaal niet dansen

Canadese militairen die in Haulerwijk waren gelegerd; de foto is genomen in de Leeksterweg.

maar dat deden we wel natuurlijk maar dan achter de coulissen”.

Onderduikers

“De oorlogstijd was een tijd waarin je zweeg over wat je wist (onderduikers). Mensen waren niet open over wat er gebeurde. Wij wisten niet beter of joden en anderen werden met de trein naar Duitsland vervoerd om daar te moeten gaan werken....! Dit is de eerste keer dat ik zo over die tijd praat. Maar ik heb er geen trauma aan over gehouden hoor”.

Het Theepottencomité

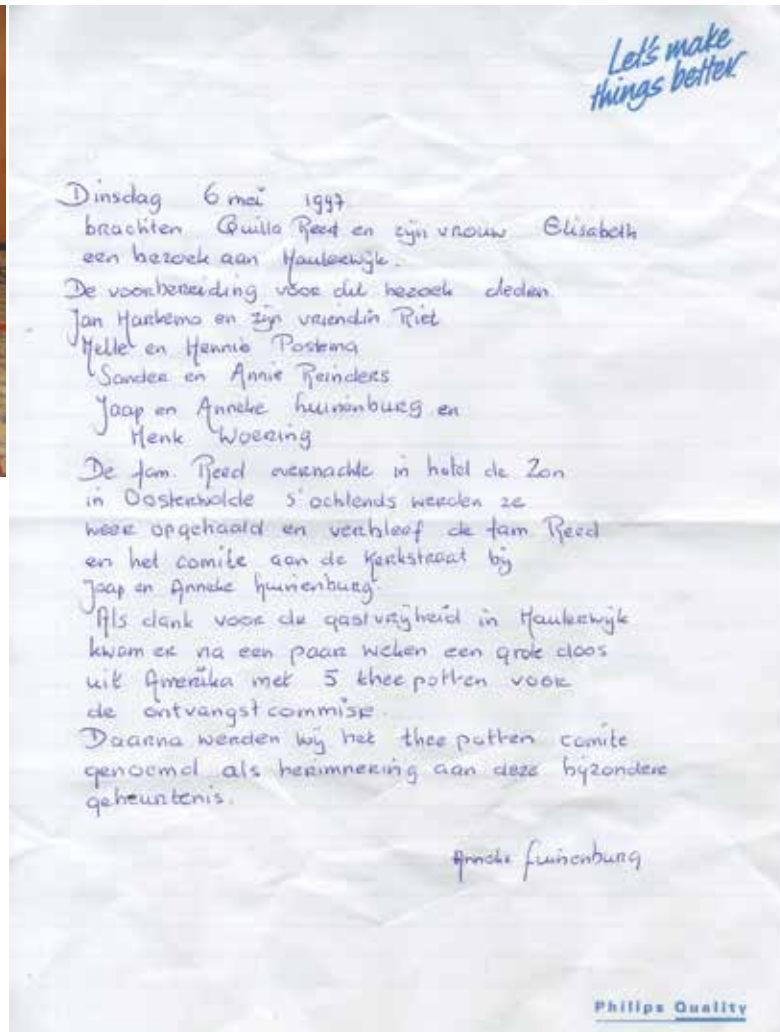
In maart 2024 kreeg onze vereniging een brief in bezit die ging over de zogenaamde “Theepotgroep”. Deze intrigerende naam vroeg wat ons betreft om een nadere verklaring. Hieronder volgt de bijbehorende uitleg, met dank aan Anneke Luinenburg.

In de oorlog, op zondagmorgen 26 november 1944 werd omstreeks half twaalf de Amerikaanse B17-bommenwerper “Seattle Sleeper” boven Haulerwijk neergeschoten. De negen bemanningsleden wisten zich met parachutes in (relatieve) veiligheid te brengen, want eenmaal geland moesten ze nog wel uit handen van de bezetter zien te blijven. Hoe dit in zijn werk is gegaan valt uitvoerig te lezen in het boek “Vliegers op de Vlucht” (zie bronnen).

Eén van de 9 bemanningsleden was sergeant Quilla D. Reed uit Michigan, USA. Hij was de man die met zijn parachute in de bomen net over de Friese grens bij Veenhuizen terecht kwam. Toen hij bij donker door de illegaliteit per fiets werd opgehaald zei hij dat hij wel kon fietsen, maar blijkbaar niet zo goed want hij kwam prompt met fiets en al in de sloot terecht. Hij wist toch met hulp van een aantal verzetsmensen, onder wie Gosse Rodenboog uit Een, te ontsnappen en keerde terug naar Amerika.

In 1997 bracht dhr. Reed samen met zijn vrouw een bezoek aan Haulerwijk. Hij trof toen ook zijn helpers van weleer: Gosse Rodenboog en Hendrik (“Bill”) Woering. In onderstaande brief van Anneke Luinenburg wordt verder uitgelegd waarom dit in het vervolg het theepottencomité werd genoemd.

Bronnen:

- Anneke Luinenburg;
- “Vliegers op de Vlucht”, Jan Slofstra en Jaap de Boer, ISBN 978 90 5615 634 3;
- “Heden en Verleden uit Haulerwijk e.o.”, een verzameling van krantenknipsels geschreven door Bert van den Berg e.a.

Yad Vashem

Wat is Yad Vashem?

In Jeruzalem staat sinds 1953 een herinneringscentrum aan de Holocaust. De naam van het centrum is Yad Vashem wat betekent 'een hand en een naam'. Het bestaat uit een park, een bibliotheek, een kenniscentrum en een museum.

Yad Vashem is het officiële monument van Israël voor het herdenken van de Joodse slachtoffers uit de Holocaust. In het park staan monumenten om niet-Joden te eren die tijdens de Holocaust Joden hebben gered. Deze mensen worden de 'Rechtvaardigen onder de Volkeren' genoemd. Een eretitel voor hen die tijdens de Holocaust Joden hielpen met onderduiken, ontkomen en overleven. De leiding van Yad Vashem kent de titel toe.

Een bekend joodse gezegde is:

"Wie een mensenleven redt, redt een hele wereld".

Voor zover ons bekend hebben in de loop der jaren onderstaande bewoners uit Haule, Haulerwijk en Waskemeer de Yad Vashem-onderscheiding ontvangen. Daarnaast vermelden we ook nog degenen uit Donkerbroek die een (familie-)relatie hebben met deze personen en die ook zelf de Yad Vashem-onderscheiding hebben gekregen.

Cornelis Hofstra & Froukje Minkes

(Alice Karelina en Justina Regina de Jong)

De zussen Alice Karelina en Justina Regina de Jong zaten korte tijd ondergedoken in hun geboortestad Den Haag, Zuid-Holland, voordat ze in allerijl verder moesten trekken. Vanaf dat moment zorgden verschillende verzetsstrijders voor hen, waaronder mevrouw Els Kloeve Korn, Hans van der Meer en Anne Veenstra. Toen, op 23 april 1943, kwamen ze aan in Friesland. Daar brachten ze het grootste deel van hun tijd door in Donkerbroek en in Haulerwijk, waar ze verbleven in het huis van een belangrijke lokale verzetsleider, Cornelis (Kees) Hofstra en zijn vrouw, Froukje. Na de oorlog getuigde Alice over de moedige daden van Kees en Froukje, waaronder het redden van haar, haar zus en vele andere Joden. Op 26 juni 1979 erkende Yad Vashem Cornelis Hofstra en zijn vrouw, Froukje Hofstra-Minkes, als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

Roel van der Schaaf & Anna Neef

(Miep Lakmaker)

Op 17 juli 1942 kreeg de 20-jarige Miep Lakmaker opdracht zich te melden in Westerbork. De volgende dag dook ze onder met slechts 35 gulden, al het geld dat haar ouders konden missen. Ze bracht twee nachten

door bij vrienden, waar ze andere "bezoekers" ontmoette die haar vertelden over Roel en Anna van der Schaaf in Haulerwijk, Friesland, die blijkbaar bereid waren iemand te helpen. Haar enige connectie met de Van der Schaafs was dat ze beiden lid waren geweest van de AJC (Arbeiders Jeugd Centrale) of Sociaal-Democratische Jeugdunie. Miep reisde op 20 juli naar Haulerwijk om de Van der Schaafs te ontmoeten en ondanks de angsten van deze laatste aarzelden ze niet om haar onderdak te bieden. Het was vooral gevaarlijk omdat ze nog steeds haar eigen identiteitskaart bij zich had met het stempel "J". Op 26 augustus 1942 keerde Miep uit eigen beweging terug naar Amsterdam en zocht eerst haar toevlucht bij de familie Ooms en later bij de familie van Randen. Na de oorlog onderhielden Miep en de Van der Schaafs een uitstekende relatie. Op 8 juli 1980 erkende Yad Vashem Roel van der Schaaf en zijn vrouw, Anna van der Schaaf-Neef, als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

Jan Boonstra & Griet Betten

(Sophia Grunwald-de Beer)

Sophia Grunwald-de Beer uit Rotterdam heeft haar leven te danken aan de vrijgevigheid van Jan en Griet (Grietje) Boonstra. Een vooroorlogse zakenpartner van Sophia's zwager Jacques Wallage, had geregeld dat de Boonstra's

Sophia en haar man, Salomon, zouden ontvangen in hun huis in Haulerwijk, Friesland. Sophia en Salomon kwamen bij de Boonstra's nadat hun vorige schuilplaats in Groningen verdacht was geworden. Sophia's ouders zaten al ondergedoken bij de Boonstra's en Sophia's zus Martha en haar man, Salomon Israels, en zijn broer Maurits zaten al ondergedoken bij Jan's broer, Theunis, en zijn vrouw, Hiske, in Donkerbroek. Geen enkele persoon buiten de familie was zich ervan bewust dat het huis als onderduikadres werd gebruikt. Er vond echter een razzia plaats in het dorp, waarbij 20 mannen van de Landwacht het gebied plunderden. De boerderij Boonstra werd doorzocht. Jan en een van zijn zonen slaagden erin te vluchten zonder gepakt te worden, omdat ze na de avondklok weg waren. Ook Sophia (of Pietje zoals ze toen heette) was weg van de boerderij met een van de dochters Boonstra. Ook zij wisten zich in veiligheid te brengen door het Fries te spreken, de taal van de provincie, die hun afkomst verhulde. Ze kwamen veilig aan bij de boerderij van Theunis en Hiske. Salomon had echter niet zoveel geluk. Hij werd opgepakt, gearresteerd en naar Westerbork gebracht en later naar Auschwitz, waar hij op 4 januari 1945 omkwam. Op 7 juli 1986 erkende Yad Vashem Jan Boonstra en zijn vrouw, Griet Boonstra, als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

Theunis Boonstra, & Hiske van der Ley (Maurits en familie Salomon Israels)

In 1942 woonden Salomon Israels, zijn vrouw Martha (geboren de Beer) en hun zesjarige dochter Trudi in Rotterdam toen de Duitsers hen opdroegen zich in te schrijven voor zogenaamd werk in het oosten. In plaats daarvan besloot de familie onder te duiken. Salomon, een verkoper in de speelgoedindustrie, was een kennis van Jan de Vries, die voor zijn zwager werkte. Jan bood aan om te helpen bij het vinden van een schuilplaats voor de familie Israël. Zo bracht hij ze op 31 juli 1942 naar het huis van Theunis en Hiske Boonstra in het Friese Donkerbroek. Daar voegde Salomons broer Maurits zich al snel bij hen. Al deze voortvluchtigen verbleven bij de Boonstra's tot enkele weken voor de bevrijding, toen ze met verraad werden bedreigd. Theunis en Hiske kregen drie jonge kinderen en woonden op een boerderij zonder stromend water. De woonvertrekken en schuren voor het vee bevonden zich allemaal onder één dak. De Israëls kregen een kamer op zolder die alleen via een trap in het huis te bereiken was. De boerderij was enigszins geïsoleerd van het dorp, maar iedereen was voortdurend alert

en de Israëls konden het huis niet uit. Slechts enkele van de broers van Theunis, die ook ondergedoken zaten in de familie Israël, wisten dat ze Joden onderhielden. Ze leefden van hun bescheiden inkomen en wat ze op de boerderij produceerden. Soms bracht Jan de Vries hen geld, maar na zijn arrestatie eind 1943 stopte dit. Op een dag vond er een razzia plaats op een naburige boerderij die toebehoorde aan Jan en Grietje Boonstra, die de zus en familie van Martha ondergedoken hielden. Sophie Grunwald-de Beer, de zus van Martha, wist te ontsnappen en ging naar de boerderij van Theunis en Hiske, maar haar man, Salomon Grunwald, werd gepakt en kwam om. Toen Theunis en Hiske op 1 april 1945 hoorden dat hun boerderij onder verdenking was komen te staan, verhuisden ze onmiddellijk hun afdelingen en begeleidden hen persoonlijk naar een ander adres, waar ze bleven tot de bevrijding in mei. Tijdens de oorlog was Theunis ook betrokken bij het verbergen van wapens in zijn huis en het assisteren van leden van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Op 7 juli 1986 erkende Yad Vashem Theunis Boonstra en zijn vrouw, Hiske Boonstra-van der Ley, als Rechtvaardigen onder de Volkeren

Douwe Monsma & Grietje Bouma (Loekie van Kollum)

De van Kollems uit Bussum, Isaac en Esther en hun zoon Louis (Loekie), geboren in 1931, werden gedwongen te verhuizen naar Amsterdam, waar ze begin 1943 werden gearresteerd. Ze werden naar de Hollandsche Schouwburg gebracht, waar ze wisten te ontsnappen. Ze wendden zich direct tot een familielid in Hilversum, die

Douwe en Grietje Monsma

getrouwd was met een niet-Jood, en gingen van daaruit op zoek naar een onderduikplek. Ze vonden inderdaad een plek in Friesland, in het dorp Haulerwijk, waar Douwe en Grietje Monsma begin 1943 afspraken om het 13-jarige jongetje Louis mee te nemen.

De Monsma's, zowel dertigers als boeren, hadden zelf vier kinderen, in de leeftijd van vier tot twaalf jaar. Ze lieten Loekie met hun zoon Jan in zijn bed slapen, zodat er bij een huiszoeking een leeg maar warm bed gevonden zou worden. Ze maakten ook een speciale schuilplaats in hun huis klaar voor als dat nodig zou zijn. Hij kon niet naar school en alleen 's nachts bewoog hij zich om de boerderij. In januari 1944, tijdens de hevige honger in het westen van het land, toen veel ondervoede kinderen naar het platteland van het land werden gestuurd, werd Loekie als zodanig voorgesteld en kon vanaf dat moment naar de plaatselijke school gaan onder de naam Louis Stargardt. Op een nacht in juni 1944 werd de boerderij echter als gevolg van verraad omsingeld. Het lukte Grietje Monsma om Loekie vlak voor het binnengaan van het huis in de schuilplaats te duwen. Zoon Jan Monsma vertelde o.a. "Mijn vader rekte de tijd doordat hij zogenaamd eerst de lantaarn aan moest steken en de lucifer niet kon vinden, om mijn moeder tijd te geven weer terug te zijn. Toen hij de deur open deed stormden minstens 20 Landwachters, NSB-ers en SS-ers naar binnen, waaronder ook een aantal uit Haulerwijk".

Loekie werd niet ontdekt, maar de volgende dag brachten de Monsma's hem naar elders. Zijn ouders, ondergedoken op de naburige boerderij, hadden de overval gezien en verlieten ook meteen hun schuiladres voor een ander. Na de bevrijding keerde Loekie tijdelijk terug naar de Monsma's totdat zijn ouders in staat waren om woonruimten voor het gezin in te richten. Tot aan zijn dood bleef hij in contact met zijn redders en hun kinderen. Op 30 april 2006 erkende Yad Vashem Douwe Monsma en Grietje Monsma-Bouma als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

Ybe Westerhof & Anne Wijnstra (Isaac en Esther van Kollem)

Isaac en Esther van Kollem woonden met hun enige zoon, Louis (Loek, 1931) in Bussum, in het midden van Holland. Ze woonden in een mooi huis en waren lid van de lokale Joodse gemeenschap. Maar het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en de Duitse invasie van Nederland veranderden alles. Hun leven, net als dat van de Joodse bevolking overal in de bezette landen, was ern-

stig in gevaar, vooral toen de Duitsers begonnen met het deporteren van de Joden naar Westerbork en van daaruit naar vernietigingskampen in Polen en Duitsland. De Van Kollems ontsnapten ternauwernood aan transport naar Westerbork en wisten een tijdelijke schuilplaats te vinden. Van daaruit werd hun zoon, Louis, overgebracht naar Friesland, waar hij een onderduikadres vond bij Douwe en Grietje Monsma (in 2006 erkend als Rechtvaardige onder de Volkeren) in Oosterwolde. De Monsma's, die op een grote boerderij woonden, vroegen het aan hun burens Ybe en Anna Westerhof of ze bereid waren de ouders van de jongen te verbergen. De Westerhofs stemden toe, en zo gebeurde het dat de Van Kollems verborgen zaten op twee naburige boerderijen. Louis van Kollem bezocht elke week zijn ouders op de boerderij van Westerhof, waar zijn moeder hem en de oudste dochter van Monsma's Frans en algemene kennis leerde. De Westerhofs kregen twee kinderen, een zoon geboren in 1923 en een dochter geboren in 1925. Ze kregen extra voedselbonnen van het verzet en voorzagen Isaac en Esther van Kollem van alles wat ze nodig hadden, in een poging hun onderduiktijd zo comfortabel mogelijk te maken. De Van Kollems konden zich vrij om de boerderij bewegen omdat deze zich ver van de weg bevond. Natuurlijk waren de levensomstandigheden voor iedereen moeilijk en moesten ze omgaan met de dagelijkse spanning en angst om gepakt te worden. Een dag eindigde bijna in een ramp. Blijkbaar had iemand gemeld dat Louis bij de Monsma's werd ondergedoken: op een dag in 1944 kwamen Duitsers aan bij de boerderij en doorzochten deze grondig. Ze waren op zoek naar 'de jongen'. Gelukkig wist Louis net op tijd de geheime schuilplaats binnen te sluipen en werd hij niet gevonden.

Gedenksteen eert helpers van Joodse familie in Weperpolder

Maar het was duidelijk dat hij daar niet kon blijven, omdat zijn aanwezigheid bekend was geworden. Ook zijn ouders liepen gevaar: na een verblijf van enkele dagen in de hooilanden werden Isaac, Esther en Louis van Kollem overgebracht naar Donkerbroek, een dorp in de buurt van Oosterwolde. Van daaruit gingen ze naar het noorden van Friesland, waar ze zich tot het einde van de oorlog schuilhielden. Na de oorlog keerden ze enige tijd terug naar de families Monsma en Westerhof, totdat ze een nieuw thuis wisten te vinden. Helaas heeft Ybe Westerhof de oorlog niet overleefd. Hij overleed in januari 1945 als gevolg van de grote stress die hij ervoer tijdens de moeilijke oorlogsjaren. De Van Kollems, de Monsma's en de Westerhofs bleven na de oorlog nauw met elkaar in contact en bezochten elkaar regelmatig. Isaac, Esther en Louis van Kollem herinnerden zich hun verlossers altijd met dankbaarheid. Op 3 december 2013 erkende Yad Vashem Ybe en Anna (Wijnstra-)Westerhof als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

42

Jan From

(Albert and Geertje Silverenberg)

Jan From, weduwnaar op ongeveer zestigjarige leeftijd, woonde in het dorp Haule (prov. Friesland) toen

Jan From

Nederland in mei 1940 bezet was. Vier van zijn kinderen, allemaal volwassenen, woonden nog thuis. Zijn zoon Roelof From en zijn vrouw Anna woonden in het nabijgelegen Donkerbroek. De familie was streng calvinistisch (Gereformeerd). Nadat hij had gehoord van de ontberingen van de Joden en hun deportaties, besloot Jan actie te ondernemen om Joden in zijn huis te verbergen. Dus toen hij werd benaderd door een vriend die actief was in een lokale ondergrondse cel, om een Joods echtpaar te verbergen, stemde hij ermee in om dat te doen.

Medio 1943 arriveerden Albert en Geertje Silverenberg. Ze waren allebei in de veertig en werden al snel onderdeel van de uitgebreide familie. Ze bleven er bijna twee jaar tot de bevrijding van het gebied in april 1945. Ook hield Jan een mevrouw De Jong-van Raalte korte tijd ondergedoken, totdat ze een ander onderduikadres kon vinden. Ook vonden verzetsmensen tijdelijk onderdak in het huis van Jan. De Silverenbergs emigreerden begin jaren vijftig naar Canada en verloren alle contact met Jan From. Eind jaren 90 werd het contact echter hersteld met een kleinzoon van From. Op 23 februari 2003 erkende Yad Vashem Jan From als Rechtvaardige onder de Volkeren.

Roelof From-en Anna Kort

(Martin Goslinksi)

Roelof en Anna From, beiden achter in de twintig, woonden met hun twee zoontjes in het dorp Donkerbroek (prov. Friesland). Roelofs vader, Jan From, die weduwnaar was, woonde vlakbij in Haule. De Froms waren diep gereformeerde calvinisten. Eind 1942 werden Roelof en Anna gecontacteerd door een plaatselijke ondergrondse arbeider met de vraag of ze een driejarig Joods jongetje wilden verbergen. Het kind, Martin Goslinksi (later Goslins) had elders ondergedoken gezeten, maar moest om veiligheidsredenen worden overgebracht. Ze realiseerden zich het persoonlijke risico en besloten toch Martin in huis te nemen. Ze woonden in een enigszins geïsoleerd gebied en dachten daarom dat hun huis een relatief veilige plek zou zijn. De Froms behandelden Martin als hun oudste zoon, die nu luisterde naar de naam Tino. Hij voelde zich al snel thuis bij de familie, ook al was hij voor zijn aankomst bij de Froms vele malen van schuilplaats naar schuilplaats verplaatst en was hij een verdacht kind geworden. Martin kon buiten spelen en ging samen met het gezin wekelijks naar de kerk. Tegen het einde van 1944 merkte een Duitse soldaat, die een vrouw in de buurt bezocht, op dat Martin heel anders

was dan de andere kinderen in de familie From. Het werd de Froms duidelijk, dat Martins identiteit bekend was geworden. Hij werd onmiddellijk midden in de nacht over een nabijgelegen kanaal overgezet en naar de koster van de kerk gebracht. Kort daarna klopten Duitse soldaten op de deur van de Froms en doorzochten het huis, maar er werd geen spoor van Martins eerdere aanwezigheid gevonden. In de overtuiging dat er een Joods kind was geweest, dreigden ze Roelof te arresteren. Het feit dat Anna in de laatste dagen van de zwangerschap was, deed hen echter op de een of andere manier van gedachten veranderen. Martin overleefde de oorlog, net als zijn ouders. De familie Goslinski emigreerde begin jaren vijftig naar de Verenigde Staten en verloor alle contact met de Froms. Pas in de jaren '90 werd het contact hersteld. Op 23 februari 2003 erkende Yad Vashem Roelof From en Anna From-Kort, als Rechtvaardigen onder de Volkeren.

Bronnen:

- <https://www.oorlogsbronnen.nl/thema/Rechtvaardige%20onder%20de%20Volkeren;>
- [https://www.historische-ver.haulerwijk.com/wp-content/uploads/2019/11/Yad-Vashem.pdf;](https://www.historische-ver.haulerwijk.com/wp-content/uploads/2019/11/Yad-Vashem.pdf)
- [https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/netherlands.pdf;](https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/netherlands.pdf)
- Yad Vashem Collections - Righteous - Search Results);
- [https://historischevereniginghaule.nl/yad-vashem-onderscheiding-postuum-uitgereikt-aan-ybe-en-anna-westerhof-wijnstra-van-de-haule/;](https://historischevereniginghaule.nl/yad-vashem-onderscheiding-postuum-uitgereikt-aan-ybe-en-anna-westerhof-wijnstra-van-de-haule/)
- https://www.katlijk.nl/Martin_Goslins_eert_onder-duikouders .

BOONSTRA

TRANSPORT - WAREHOUSING - LOGISTICS

